

Idrettsutøveres rettssikkerhet

Skyldspørsmålet i dopingsaker

Kandidatnr: 243

Veileder: Jon Gauslaa

Leveringsfrist: 25.04.05

Til sammen 16 871 ord

Dato: 25.04.05

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	TEMA OG RETTSLIG PLASSERING	1
1.2	PROBLEMSTILLINGER	2
1.3	DEFINISJONER	3
1.3.1	HVA ER DOPING?	3
1.3.2	RETTSSIKKERHETSBEGREPET	3
1.3.3	SKYLDSPØRSMÅLET	4
<u>2</u>	<u>RETTSKILDESITUASJONEN</u>	<u>4</u>
2.1	NORGES IDRETTSFORBUNDS LOV	4
2.2	NORDISK LANDS RETT	5
2.3	INTERNASJONALE FORPLIKTELSER	5
2.4	ALMINNELIGE STRAFFERETTLIGE PRINSIPPER OM RETTSSIKKERHET	6
2.5	IDRETTENS "SÆREGNE" REGELVERK	7
2.6	FORHOLDET TIL ØVRIGE RETTSOMRÅDER	7
2.7	IDRETTENS DOMSTOLSAPPARAT	7
<u>3</u>	<u>GJELDENDE RETT</u>	<u>9</u>
3.1	HENSYN BAK DOPINGREGLENE	9
3.2	SKYLDSPØRSMÅLET	11
3.3	BEVISBYRDEN	13
3.4	FORHOLDET MELLOM DET GAMLE OG DET NYE REGELVERKET	13
3.5	IDRETTsutøverens rettssikkerhetsgarantier	15
3.6	PRAKSIS	16
3.6.1	OKEKE-SAKEN	16
3.6.2	AVGJØRELSER I IDRETTENS EGET RETTSAPPARAT	16
3.7	DOPINGLISTA	17

<u>4</u>	<u>UTESTENGELSE SOM BÆRER PREG AV STRAFF</u>	18
4.1	HVA ER STRAFF?	18
4.1.1	NÅR KAN MAN STRAFFE EN PERSON FOR BRUDD PÅ STRAFFELOVEN?	19
4.1.2	SKYLDKRAVENE ETTER STRAFFELOVEN	19
4.2	IDRETTENS REAKSJONER	20
4.3	IDRETTENS STRAFFEVILKÅR	23
4.4	DET OBJEKTIVE ANSVARET – ET SIVILRETTLIG ELLER ET STRAFFERETTLIG RETTSINSTITUTT	24
4.5	DET OBJEKTIVE ANSVARET I FORHOLD TIL SPEIELLE STRAFFERETTSOMRÅDER	27
<u>5</u>	<u>HVILKEN BETYDNING VIL INNFØRINGEN AV DET OBJEKTIVE ANSVARET HA I PRAKSIS?</u>	28
5.1	FRIFINNELSER ETTER DET GAMLE REGELVERKET	28
5.2	DE SÅKALTE ”SABOTASJE-SITUASJONENE”	29
5.3	ULIKE TYPER ”INNTAK” AV FORBUDTE STOFFER, OG HVORDAN DET OBJEKTIVE ANSVARET KAN VIRKE	31
5.3.1	DE ”TUNGE” STOFFENE	32
5.3.2	NATURLIGE STOFFER	32
5.3.3	KOST- OG VITAMINTILSKUDD, HERUNDER STOFFER MAN FÅR GJENNOM MAT	33
5.3.4	LEGEMIDLER, HOSTESAFT OG PREVENSJONSMIDLER	36
5.4	KAN DET TENKES POSITIVE VIRKNINGER MED INNFØRINGEN AV DET OBJEKTIVE ANSVARET?	38
<u>6</u>	<u>BEVISVURDERINGEN I IDRETTENS DOMSTOLSAPPARAT I FORHOLD TIL DET ALMINNELIGE DOMSTOLSAPPARATET</u>	39
6.1	INNLEDNING	39
6.2	BEVISVURDERINGEN I STRAFFESAKER	39
6.3	BEVISVURDERINGEN I DOPINGSAKER	40
6.4	SÆRLIG OM BEVISVURDERINGEN I OKEKE-SAKEN.	40
6.5	BEVISVURDERINGEN I IDRETTENS DOMSTOL I DEN SENERE TID – NÆRMER DEN SEG BEVISVURDERINGEN I STRAFFESAKER?	44
<u>7</u>	<u>INTERNASJONALE FORPLIKTELSER HERUNDER SPEIELT MENNESKERETTIGHETENE</u>	45

7.1	I HVILKEN GRAD KOMMER MENNESKERETTIGHETENE TIL ANVENDELSE I DOPINGSAKER?	45
7.2	ER PRINSIPPER I MENNESKERETTIGHETENE TILSTREKKELIG IVARETATT I IDRETTENS LOVER	47
8	<u>AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER</u>	<u>49</u>
8.1	EFFEKTIVITETSHENSYNET KONTRA RETTSSIKKERHETEN I DOPINGARBEIDET	49
8.2	VIL DET OBJEKTIVE ANSVARET OVERLEVE I DET ALMINNELIGE RETTSAPPARATET?	50
9	<u>DOMSREGISTER</u>	<u>52</u>
10	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>53</u>

1 Innledning

1.1 Tema og rettslig plassering

Denne oppgaven skal omhandle særskilte problemstillinger knyttet til dopingsaker i idretten. Idrettsretten er et rettsområde uten klare paralleller til et bestemt rettsområde. Noen av feltene på rettsområdet, herunder bestemmelsene om doping, har paralleller til strafferett og straffeprosess, mens de rettslige tvistene som oppstår angår forholdet mellom private parter. I dette henseende kan man si at idrettsretten er del av det privatrettslige rettsinstituttet. Privatrett er sivilrett, som er den del av rettsreglene som dreier seg om forholdet borgere imellom.¹ De typiske privatrettsområder er personrett, familierett, formuerett og arverett. Idrettsretten på sin side regulerer forholdet mellom idrettsutøvere, idrettsutøver og et organ innen idretten eller rettslige tvister mellom idrettsorganisasjoner. I denne oppgaven ligger fokus på dopingsaker, og i den forbindelse vil forholdet mellom utøveren og det organet utøveren er medlem av, altså Norges Idrettsforbund (NIF) evt. et internasjonalt organ, være sentralt.

Temaet doping har vært gjenstand for atskillig debatt de senere årene. Det avdekkes flere og flere tilfeller av doping blant toppidrettsutøvere, og bildene fra noen av de siste års mesterskap er dessverre preget av gullvinnere som i ettertid mister gjeve medaljer som følge av dopingbrudd, for eksempel OL i Salt Lake City hvor flere langrennsløpere ble tatt for doping. Som en konsekvens av dette går man hardere til verks for å finne jukse-makerne som doper seg. Man finner nye metoder for å avdekke jukset, samtidig som regelverket strammes inn slik at ingen skal unnsnippe sanksjoner hvis et dopingbrudd foreligger. Mye av fokuset ligger nettopp i målet om å skape en ren idrett og at alle skal konkurrere på like vilkår. For å nå dette målet er det nødvendig at alle de utøverne som ikke er rene, må stenges ute fra idretten og miste muligheten til å konkurrere. I denne prosessen skapes også problemstillinger i forhold til den enkelte

¹ Jusleksikon, 2. utgave 2002 s. 228

utøver, fordi målet om å ta alle og enhver som bryter loven ofte vil komme på kant med prinsippet om at det er bedre å la ti skyldige gå fri, enn å straffe en uskyldig.

Man er på alle livsområder opptatt av at alle skal behandles likt og rettferdig. Dette er et grunnleggende rettssikkerhetshensyn. Det er nettopp denne rettssikkerheten jeg skal se nærmere på i forbindelse med dopingsaker, og om den er tilstrekkelig ivaretatt. Den enkelte utøvers rettssikkerhet bør stå sentralt, når sanksjonen vedkommende risikerer har store konsekvenser. For det er ikke tvil om at det er snakk om mye penger for mange idrettsutøvere som konkurrerer på elitenivå nasjonalt og internasjonalt. Mister man retten til å konkurrere kan det få betydelige økonomiske konsekvenser der og da. Samtidig som det ofte vil få konsekvenser for vedkommende i etterkant av utestengelsen, siden det vil være lite attraktivt for sponsorer å støtte en som har vært utestengt fra idretten pga. juks.

1.2 Problemstillinger

Opgaven skal omhandle rettssikkerheten til idrettsutøvere i dopingsaker.

I punkt 2 skal jeg først ta for meg rettskildesituasjonen på området, og deretter vil jeg i punkt 3 redegjøre for gjeldende rett.

En problemstilling som skal drøftes og vurderes er likheter og forskjeller mellom sanksjonene etter idrettens dopingbestemmelser og sanksjonene etter den alminnelige straffeloven. I forlengelsen av dette drøftes det også hvorvidt det er forsvarlig å operere med et objektivt ansvar på et slikt rettsområde, og dessuten i hvilken grad rettssikkerheten ivaretas når man opererer med straffelignende sanksjoner uten krav om skyld. Dette er tema i punkt 4.

Rettssikkerheten drøftes i forhold til skyldspørsmålet og skyldvurderingen som ligger til grunn for at utøveren skal sanksjoneres for brudd på dopingbestemmelsene. Som en del av skyldvurderingen inngår skyldkravet man opererer med i idrettsretten og hvilket ansvar som legges til grunn for å kunne konstatere skyld. Innføringen av det objektive ansvaret i 2003 reiser nye problemstillinger i forhold til utøverens rettssikkerhet. Det objektive ansvaret og hvordan det fungerer i praksis, drøftes først og fremst i punkt 5 i oppgaven.

Videre reises det problemstillinger rundt bevisets krav. Hvilke vurderinger legger idrettens påtaleorgan til grunn når det skal vurdere bevisets stilling. Stilles det samme krav til sannsynlighetsovervekt i idrettens organer som i det alminnelige domstolsapparatet? For å belyse denne problemstillingen skal jeg redegjøre nærmere for en sak som har vært oppe til avgjørelse i både idrettens domstoler og i de alminnelige domstoler i punkt 6 (Okeke-saken).

I punkt 7 drøfter jeg i hvilken grad idretten er bundet av internasjonale forpliktelser, og eventuelt om disse forpliktelsene kan anses oppfylt. I den sammenheng er forholdet til uskyldspresumsjonen sentral.

1.3 Definisjoner

1.3.1 Hva er doping?

Tradisjonelt sett er begrepet doping anvendt på visse forbudte midler og metoder som brukes for å oppnå en bedre sportslig prestasjonsevne. I World Anti-Doping Code (WADC) artikkel 1 og NIFs lov § 12-2 definerer man doping ut i fra hvilke forhold som anses som regelbrudd etter henholdsvis artikkel 2.1–2.8 og § 12-2. Her nevnes en rekke forhold som er brudd på bestemmelsene. Den mest klassiske måten å bryte dopingbestemmelsene på er gjennom tilstedeværelse av et forbudt stoff eller spor av dette i utøverens dopingprøve, jf. NIFs lov § 12-2, 1. ledd, bokstav a. Hvilke stoffer som er forbudt følger av WADAs liste over forbudte stoffer. Forbudslista omfatter alle midler som blir brukt for å øke prestasjonsevnen på kunstig vis. De mest kjente er de som skal øke muskelmassen som for eksempel anabole steroider, bloddoping, stimulerende midler som amfetamin, kokain og smertestillende medikamenter som morfin. Dopinglista revideres fortløpende når nye medikamenter og preparater som antas å ha en prestasjonsfremmende effekt dukker opp.

1.3.2 Rettssikkerhetsbegrepet

Rettssikkerhetsbegrepet er et begrep som har stor betydning i strafferetten, men det er også blitt mer aktuelt og styrket i dopingdebatten. Dette er et hensyn som er knyttet til grunnleggende verdier i vår oppfatning av forholdet mellom individet og staten. Rettssikkerhetshensynet er først og fremst knyttet til rettsstaten som vant fram i flere

land i det 19. århundre. Rettsstaten er karakterisert ved at det stilles krav til statsmakten i forhold til beskyttelse av borgerne mot vilkårlige og unødvendige inngrep. Dette skulle først og fremst realiseres gjennom presise regler, som definerte den enkelte borgers rettsstilling, slik at rettsstillingen ble forutberegnelig. Dette rettssikkerhetshensynet er i dag et viktig hensyn også i bekjempelsen av doping, og er den vesentligste innvendingen mot å effektivisere og skjerpe inn dopingreglene til utøverens ulempe, som for eksempel når man opererer med et objektivt ansvar.

1.3.3 Skyldspørsmålet

Skyldspørsmålet er et av de fire straffbarhetsvilkårene man opererer med i strafferetten. Det er spørsmålet om tiltalte har utvist subjektiv skyld i det forhold han er tiltalt for. For at vedkommende skal kjennes skyldig må han ikke bare ha utført handlingen han står tiltalt for. Handlingen må også dekkes av gjerningsbeskrivelsen i et straffebed. Det kommer frem av straffeloven, i det aktuelle straffebedet eller i et annet straffebed, hvilken skyldgrad som kreves for at tiltalte skal anses skyldig etter tiltalen. En annen side av bedømmelsen av skyldspørsmålet er hvilket faktum som skal legges til grunn i vurderingen. For å finne ut av det må retten vurdere bevisene og avgjøre i hvilken grad et bestemt faktum kan legges til grunn for at tiltalte skal kunne straffes. Skyldspørsmålet i dopingsaker vil bestå av de samme elementer, men vurderingene i forhold til de ulike sidene av skyldspørsmålet vil ikke nødvendigvis være identiske.

2 Rettskildesituasjonen

2.1 Norges Idrettsforbunds lov

Norges Idrettsforbund og olympiske komité har vedtatt NIFs lov. Denne ble i 2003 revidert, og det ble foretatt en større revisjon av blant annet doping- og straffebestemmelsene. Bestemmelsene er inntatt i kapitlene 11 og 12 i loven, og det er i hovedsak punkter i disse bestemmelsene som skal drøftes og vurderes i oppgaven. Foruten denne loven er det få kilder i norsk rett på området. Når det gjelder praksis, er tilgangen noe begrenset, særlig praksis fra andre land, og dette kan nok prege framstillingen noe.

Av norsk praksis skal jeg ta for meg enkelte dommer avsagt av NIFs domsorganer, domsutvalget og appellutvalget. Dessuten har Oslo byrett avsagt en dom av særlig interesse, Okeke-saken.² Denne saken var oppe for det sivile rettsapparatet, og i saken er det interessante forskjeller når det gjelder bevisvurderinger på samme saksforhold i det alminnelige domstolsapparatet og i idrettens domstolsapparat.

Dessuten kommer jeg innpå enkelte saker som har vært oppe for the International Amateur Athletic Federation (IAAF) og the Court of Arbitration for Sport (CAS).³

2.2 Nordisk lands rett

I våre naboland, Sverige og Danmark, har man henholdsvis Idrettens dopingreglemente og Danmarks idrætsforbunds dopingregulativ – Lovregulativ III. Disse tilsvarer i stor grad NIFs lov. Saker som har vært oppe i de svenske og danske domsorganene ville derfor også hatt interesse under studiet av hvordan regelverket fungerer i praksis. Tiden har imidlertid ikke vært tilstrekkelig til at det har vært mulig å hente inn særlig mye materiale fra disse landene.

2.3 Internasjonale forpliktelser

Norge v/ Kulturdepartementet signerte i 2003 en særskilt deklarasjon, *København-deklarasjonen*. Gjennom deklarasjonen er NIF forpliktet til å ha bestemmelser i overensstemmelse med World Anti-Doping Code (WADC) gitt av World Anti-Doping Agency (WADA). Ved tolkningstvil skal dopingbestemmelsene fortolkes i samsvar med koden, jf. NIFs lov § 12-1, 3. ledd, siste punkt. Således vil også avgjørelser etter WADC ha betydning for Norges praktisering av dopingbestemmelsene. Disse avgjørelsene treffes av domstolen the Court of Arbitration for Sport (CAS), som har hovedsete i Lausanne i Sveits.

Gjennom anerkjennelsen av deklarasjonen har også staten forpliktet seg til å sikre overensstemmelse mellom idrettens regelverk og det internasjonale regelverket. Det vil si at staten må gripe inn i privates handlinger, hvis disse ikke er i overensstemmelse med de internasjonale forpliktelsene som følger av deklarasjonen.

² Oslo byrett, dom av 23. juni 1999

2.4 Almennelike strafferettslige prinsipper om rettssikkerhet

Vi har flere grunnprinsipper vedrørende en persons rettssikkerhet i straffesaker. Prinsippene kan utledes av både skrevne og uskrevne rettskilder. De har tradisjonelt ikke vært ansett som direkte anvendelige i idrettssaker, herunder dopingsaker, men de vil være gjenstand for drøfting i oppgaven, siden oppgaven nettopp omhandler rettssikkerhet. Dessuten har man i større grad innfortolket enkelte straffeprosessuelle prinsipper i saker som vedrører idrettsutøvere som sådanne. Blant annet får uskyldspresumsjonen gjennomslag i Okeke-saken som var oppe i Idrettens Voldgiftsrett.⁴

Et utslag av ”*favor defensionis*” – prinsippet (i favør av den som skal forsvare seg) er *in dubio reo* – regelen; som vil si at enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode. Bakgrunnen for denne regelen er at lovgiver og domstolsapparatet anser det verre at en uskyldig blir dømt enn at ti skyldige går fri. Tilsvarende prinsipp kan utledes av menneskerettighetene. Den såkalte uskyldspresumsjonen, som blant annet kommer til uttrykk i Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) art 6 (2), går ut på at enhver som er mistenkt for et strafferettslig forhold skal anses uskyldig inntil det motsatte er bevist. De ovennevnte prinsippene sier noe om bevisbyrden i straffesaker. Bevisbyrden skal ligge hos påtalemyndigheten.

For å straffe en person etter norsk straffelovgivning er det videre et grunnvilkår at det foreligger skyld hos tiltalte; lovbrøteren må kunne bebreides for sin handlemåte. Vi har to hovedskyldformer hvor en av de som regel må være oppfylt for å kunne straffe en person. Disse er forsett og uaktsomhet. Forsett er grovest, og er en bevisst overtredelse, mens uaktsomhet er en ubevisst lovovertrødelse. Objektiv skyld, straffansvar uavhengig av skyld, forekommer ikke i norsk strafferett. Det nærmeste man kommer et slikt

³ Se punkt 4.4, 5.3.3 og 6.5

⁴ RG 2000.1401. Dato 29.3.00

straffansvar er bestemmelsene om foretaksstraff i straffeloven §§ 48 a) og b). Etter bestemmelsene kan et foretak straffes for såkalte anonyme og kumulative feil.⁵

2.5 Idrettens "særegne" regelverk

Idrettens regelverk stiller seg i en annerledes posisjon enn hva som er normalt ellers i norsk rett. NIF er et privat organ som har jurisdiksjon over alle sine medlemmer når det gjelder ethvert forhold relatert til idretten. Forbundet har gjennom idrettsutøverens tilslutning til all organisert idrett i Norge, kompetanse til å utferdige regler som skal gjelde alle dets medlemmer. Forbundet har utarbeidet og utviklet sitt eget straffesystem. Innenfor dette systemet har de egne lovgivende, utøvende og dømmende organer.

2.6 Forholdet til øvrige rettsområder

Jeg har allerede kort vært inne på NIF og idrettens juridiske autonomi på rettsområdet idrettsrett. De opererer med et såkalt selvdømmeprinsipp. Dette kommer til uttrykk i NIFs lov § 2-17. I prinsippet ligger det at organer innenfor idretten selv både har påtalekompetanse og den dømmende makten i idrettsrelaterte saker. Utenfor idretten er det påtalemyndigheten som tar ut tiltale og uavhengige domstoler som har den dømmende kompetansen. Videre har et organ innen NIF den utøvende myndigheten; herunder foretar dopingkontroller etc. Det er også organer innen idretten som gir lovene på området.

Disse forhold kan gi grunnlag for spørsmål om ulike rettsstatsprinsipper er tilfredsstillt. Det gjelder blant annet prinsippet om uavhengige domstoler. Man har imidlertid anke- og overprøvningsmuligheter utenfor idretten gjennom Idrettens Voldgiftsrett, jf. NIFs lov § 2-18. Denne muligheten har man etter at alle ankemuligheter innen idretten er benyttet.

2.7 Idrettens domstolsapparat

Idrettstinget er norsk idretts høyeste myndighet i henhold til NIFs lov § 3-1, og det skal velge et domsutvalg som består av leder, nestleder og ett medlem med to vara-

⁵ Med anonyme feil menes at det er uvisst hvem som er ansvarlig. Det foreligger kun visshet om at det er noen i foretakets tjeneste. Kumulative feil innebærer at hver enkelt feil hver for seg er for små til å være uaktsomme, men blir det etter en samlet vurdering.

medlemmer. Videre skal de velge appellutvalg bestående av leder, nestleder og tre medlemmer med to varamedlemmer, jf. § 3-4 punkt p). Domsutvalget er første instans og appellutvalget er annen instans i saker som behandles etter NIFs lov. Det er kun lederen i de to utvalgene som er jurist, mens de øvrige utvalgsmedlemmene er lekmenn som gjerne representerer ulike idretter.

Når en sak har gått for begge instansene, kan saker som behandles etter idrettens strafferammer, og så fremt det foreligger rettslig interesse, bringes videre inn for Idrettens Voldgiftsrett, jfr. § 2-18. Voldgiftsretten skal være nøytral og fullstendig uavhengig av NIF. Av saker som er brakt inn for Voldgiftsretten er Okeke-saken sentral.⁶

Stiftelsen Antidoping Norge (ADN) er et organ innen idretten som hovedsakelig arbeider for en dopingfri og ren idrett.⁷ Organisasjonens oppgave er å organisere dopingkontroller, noe som gjøres både i og utenfor konkurranse. ADN har også påtalekompetanse. Dersom de avslører brudd på NIFs straffebestemmelser om doping, kan ADNs påtalenemnd reise sak overfor NIFs domsorgan.

Av internasjonale domsorganer har vi først og fremst the CAS.⁸ Domstolen ble startet på initiativ av den olympiske komité (IOC), og den skal være uavhengig av enhver sportsorganisasjon. Målet er å bli en slags Høyesterett for alle verdens idrettsjuridiske tvister, og den avgjør sportsrelaterte konflikter for eliteutøvere gjennom voldgift og megling. Domstolen har hovedsete i Lausanne i Sveits, hvor også behandlingen av sakene foregår. Fra 1. juni 2004 skal dopingsaker som involverer eliteutøvere bringes inn for CAS. Dette følger av NIFs lov § 12-15, 7. ledd: ”Anke over avgjørelse knyttet til person som da regelbruddet ble begått, var oppført på særskilt liste utarbeidet av internasjonalt særforbund, kan etter behandling i appellutvalget fremmes for Court of Arbitration for Sport i hht. regler gitt av CAS.”

I henhold til CAS` regelverk har man ingen appellmulighet etter avgjørelse i CAS.

⁶ Se punkt 6.4 og 7.1

⁷ Se hjemmeside www.antidoping.no

⁸ Se hjemmeside www.tas-cas.org

Friidrettsutøvere har en egen internasjonal domstol som gjelder alle utøvere som er medlem av "the International Amateur Athletic Federation (IAAF)".⁹ Domstolen som kalles "the Arbitration Panel" er en endelig og bindende idrettsdomstol som hovedsakelig retter seg mot tvister i dopingsaker i forhold til friidrettsutøvere. Det vil også i oppgaven bli referert til avgjørelser i dette domsorganet.

3 Gjeldende rett

3.1 Hensyn bak dopingreglene

I verdens antidopingkode (WADC) står det i innledningen:

"Hensikten med verdens antidopingprogram og verdens antidopingkode er følgende:

- Å beskytte idrettsutøvernes grunnleggende rett til å delta i dopingfri idrett og på denne måten fremme god helse, rettferd og like forutsetninger for idrettsutøvere i hele verden.
- Å sikre harmoniserende, samordnende og effektive program i kampen mot doping, både internasjonalt og nasjonalt, med vekt på å avskrekke og forhindre doping."¹⁰

I den juridiske betenkningen tilknyttet WADC har man stikkordsmessig sammenfattet begrunnelsen for å forby doping til å gi utøverne "like muligheter, beskyttelse av utøverens helse, sportens image og sporten som en fremviser av rollemodeller" (min oversettelse).¹¹ Det hadde i realiteten vært mulig å tillatte doping i idretten. Det kan hevdes at ulike stoffer eventuelt vil være skadelig for vedkommende som inntar stoffene, og da ble det opp til hver enkelt hva man ønsket å utsette seg for. Alle ville stilt på lik linje, og en del av gamet ville vært å være best både i utøvelsen av sporten samtidig som man ville vært avhengig av et godt støtteapparat. Dette for å ligge foran

⁹ Se hjemmeside www.iaaf.org

¹⁰ Min oversettelse

¹¹ Se hjemmeside <http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/kaufmann-kohler-full.pdf>

konkurrentene med tanke på ulike stoffer og metoder. Man kan dessuten si at underholdningsverdien for publikum ville blitt større siden prestasjonene var bedre. Likevel skurrer dette hos de fleste.

Utgangspunktet er, og bør være, at man skal stille likt ut i fra sine forutsetninger og med den kroppen man har. Det ville vært umulig for personer med små økonomiske ressurser å jobbe seg oppover innen idretten, fordi doping som regel krever et apparat ved siden som til enhver tid kan holde seg oppdatert innen de beste midlene og metodene. Nå skal det imidlertid sies at økonomiske ressurser også er en viktig forutsetning for å nå toppen etter dagens system. Ressursene utøveren har til rådighet er avgjørende for hvilke treningsmetoder man kan benytte seg av, noe som igjen vil ha stor betydning for resultatene man oppnår.

Det avgjørende argumentet for å forby doping er nettopp motviljen mot å tillate inntak av kunstige og prestasjonsfremmende midler i kroppen. En liten distinksjon som illustrerer forskjellen på prestasjonsfremmende stoffer man får i kroppen og andre prestasjonsfremmende tiltak, er blant annet i langrenn. Det er ikke tvil om at det har stor betydning hvordan skiene er smurt, for om man går raskt i langrenn. Dette er altså forhold som ikke har noe med den enkelte utøverens prestasjoner å gjøre. Likevel er det lite aktuelt å innføre begrensninger i dette henseende. Det er først når enkelte stoffer tas inn i kroppen til utøveren at folk vil oppfatte det som juks og urettferdig.

Eksempelet viser at det ikke er gitt at regelverket må ha den utformingen det i dag har fått. Antidoping Norge har imidlertid en kort, men svært treffende beskrivelse av hvorfor vi er så opptatt av å holde doping unna idretten.¹² ”Doping er juks. Doping er urettferdig. Doping er usunt og helseskadelig. Doping er noe vi ikke kan godta i idretten. Det skal ikke være mulig å snike seg fram på resultatlisten ved hjelp av doping.”

Prinsippet om rettferdig konkurranse og fair play blant utøvere, er så grunnleggende hos folk flest at noe annet ville vært utenkelig. Derfor ønsker man å forby prestasjons-

¹² Se hjemmeside www.antidoping.no

fremmede stoffer som vil gi noen en fordel framfor andre. Hvilke stoffer og metoder man bør forby er et tema det er ulike meninger om. Det er ikke gitt hva som skal anses som en urettferdig fordel eller hva som er rettferdig, og bør tillates. Det er jo store forskjeller i utstyr, trenings- og konkurransemuligheter mv. Man kan hevde at også disse forutsetningene og forskjellene bryter med fair play prinsipper.

Enkelte av stoffene som står på dopinglista vil i utøvelsen av flere typer idrett gjøre mer skade enn det vil fremme prestasjonen til utøveren. Hvorfor man setter stoffer som marihuana på forbudslista, er først å fremst for at en idrettsutøvers inntak av slike stoffer er antatt å ville svekke idrettens anseelse. Det vil være skadelig for en idretts publikumsomdømme, hvis utøverne og idretten endte opp med å bli forbundet med stoffer som narkotika og lignende. De viktigste bidragsyterne innen idretten når det kommer til stykke er publikum. Publikum er årsaken til at media og sponsorer fatter interesse for idrettsutøverne. Interessen hos publikum bygger i stor grad på det sunnheitsidealet en topp idrettsutøver fremstår som. Det er viktig for yngre, potensielle utøvere at de beste utøverne er sunne forbilder som skal motivere flest mulig til å starte med idrett og bevare dens rykte. Dessuten bør idretten bidra til å påvirke ungdom til å holde seg unna forbudte og usunne stoffer.

3.2 Skyldspørsmålet

I 2004 kom det nye regler i dopingbestemmelsene i NIFs lov i overensstemmelse med endringer i WADC. § 12-4 i loven sier etter endringene i første ledd at ”utøver plikter å sørge for at intet forbudt stoff tilføres utøvers kropp. Utøver er uten hensyn til skyld ansvarlig for ethvert forbudt stoff eller spor av slikt stoff som blir funnet i utøvers dopingprøve, jf. § 12-2 bokstav a).”

Skyldkravet etter dette punktet bygger på et objektivt ansvar. Det betyr i praksis at en tilstedeværelse av et forbudt stoff i kroppen er tilstrekkelig til å konstatere skyld. Det er ikke nødvendig for ADN å påvise at det foreligger forsett eller uaktsomhet, noe som er nødvendig for å kunne dømme for de øvrige regelbruddene i § 12-2 bokstav b)– h), jf. § 12-4 2. ledd.

Sistnevnte bestemmelse sier at det ”for å kunne dømme for brudd på § 12-2 bokstav b) – h) må foreligge forsett eller uaktsomhet.” Dette gjelder forseelser som bruk eller forsøk på bruk av stoffer/metoder som er forbudt i WADAs dopingliste (punkt b), unndragelse av dopingkontroll på en eller annen måte (punkt c), brudd på retningslinjer eller utilgjengelighet for dopingkontroll (punkt d). Videre anses det som regelbrudd i punkt e) å sabotere en dopingprøve på en eller annen måte, samt besittelse, tilvirkning, innførsel, utførsel, salg, distribusjon, erverv, sending eller overdragelse av forbudt stoff, middel eller metode, i henhold til punktene f) og g.) Til slutt i punkt h) er det forbudt å foreskrive eller forsøke å foreskrive et forbudt middel eller metode.

Det gjelder dermed to ulike skyldkrav, avhengig av hvilket regelbrudd utøveren tas for. Det er først og fremst drøftelser rundt det objektive ansvaret som gjelder ved brudd på § 12-2, punkt a), altså at utøveren tester positivt på en forbudt substans, jeg skal rette fokus på i store deler av denne oppgaven.

Ved en positiv dopingtest har utøveren to muligheter til å slippe sanksjoner.

Vedkommende må enten kunne bevise at det foreligger særlige omstendigheter, jf. NIFs lov § 12-9. Slike særlige omstendigheter foreligger hvis han eller hun kan bevise ”at brudd på § 12-2 a) eller b) er forårsaket uten skyld.” Videre må vedkommende også føre bevis for hvordan det forbudte stoffet ble tilført utøverens kropp, jf. tredje ledd. I praksis vil dette være situasjoner hvor andre har sørget for inntak av stoffet, uten utøverens medviten, altså tilfeller hvor han eller hun er utsatt for sabotasje.

Dessuten kan utøveren slippe sanksjoner, hvis han eller hun kan bevise at det foreligger avvik fra WADAs prosedyrestandard som kan ha hatt betydning for den positive dopingprøven, jf. NIFs lov § 12-5, 4. ledd.

Begge mulighetene er i utgangspunktet vanskelig å oppdage, og i alle fall svært vanskelig å føre bevis for. Avvik fra prosedyrestandarden er sannsynligvis enklere etterviselig i etterkant. Når det gjelder situasjonene hvor det foreligger sabotasje, er utøveren nok avhengig av en tilståelse fra vedkommende som har utført sabotasjen, i alle fall slik bestemmelsen er formulert.

3.3 Bevisbyrden

I dopingbestemmelsene opererer man med vekslende bevisbyrde. Påtaleorganet, ADN, har i første omgang bevisbyrden for at et regelbrudd er funnet sted. En positiv dopingprøve er tilstrekkelig bevis for å kunne si at det foreligger et brudd etter bestemmelsen i § 12-2 a). Når påtaleorganet har bevist regelbrudd, er det opp til utøveren å bevise at WADAs standard ikke er fulgt. Hvis utøveren klarer å føre bevis for prosedyrebrudd er det igjen opp til ADN å bevise at avviket fra standarden ikke har hatt betydning for den positive dopingprøven.

Når påtaleorganet skal føre bevis for at et regelbrudd har funnet sted, legges det til grunn en høyere bevisbyrde enn alminnelig sannsynlighetsovervekt (51 %), men lavere enn at all rimelig tvil skal komme tiltalte til gode. Dette følger av § 12-5, 1. ledd. I henhold til bestemmelsens annet ledd kreves det sannsynlighetsovervekt, når noen pålegges å føre bevis for et særskilt faktisk forhold eller en omstendighet.

Sannsynlighetsovervekt er også tilstrekkelig og nødvendig for å føre bevis for at WADA's standard ikke er fulgt etter fjerde. ledd punkt a) og når påtaleorganet må bevise at et prosedyrebrudd ikke har påvirket dopingprøven, iht. punkt b).

3.4 Forholdet mellom det gamle og det nye regelverket

I skyldspørsmålet i dopingsaker har det vært en endring av skyldkravet. Fram til 2004 krevde man en forsettlig eller uaktsom overtredelse av reglene om doping for å kunne straffe, jf. NIFs lov § 12-5. I første ledd het det at "Medlem av NIF som forsettlig eller uaktsomt overtrer reglene om doping straffes etter reglene i kapittel 11." I disse alternative skyldformene ligger det at idrettsutøveren i større eller mindre grad kan bebreides om han har forbudte stoffer i kroppen. Han kan bebreides hvis han har utøvet skyld eller dersom han burde skjønt at han skulle handlet annerledes. Etter dagjeldende regler ble man fri for skyld i de situasjonene man avla positiv dopingprøve, men kunne bevise at resultatet ikke skyldtes klanderverdig opptreden. Etter både de nye og de gamle reglene vil man ikke straffes hvis man er blitt utsatt for sabotasje. I dette henseende er det kun formelle endringer i regelverket.

Når det gjelder positive dopingprøver som ikke er gjenstand for sabotasje, kan det likevel forekomme situasjoner hvor man mener utøveren ikke har handlet klanderverdig

eller uaktsomt. Spydkasteren Trine Solberg Hattestad ble i sin tid ikke dømt for doping til tross for at forbudte substanser var funnet i kroppen hennes. Man begrunnet resultatet med at hun ikke hadde handlet klanderverdig eller uaktsomt. I tilsvarende situasjonen vil utøveren likevel bli straffet med innføringen av det objektive ansvaret. Således vil de nye reglene om objektivt ansvar i alle fall etter ordlyden medføre en klar innstramming av skyldansvaret, og økt rekkevidde for å kunne konstatere skyld.

Selve dopingforbudet har også vært gjenstand for endringer. Tidligere § 12-1 lød: ” Det er forbudt rettsstridig å bruke midler eller metoder som fremgår av IOCs eller NIFs dopingliste.” Her var det altså forståelsen av begrepet ”rettsstridig bruk” som var avgjørende for hvorvidt utøveren hadde overtrådt dopingbestemmelsene. I dette begrepet ligger det at dopingtakere i vurderingen kan ta hensyn til hvilke stoffer utøver har i kroppen, hvordan de ble inntatt og hvorfor. Med uttrykket rettsstridig mente man å utelukke dom for bagatelmessige forsømmelser av lite alvorlig karakter. Det kan være tilfelle hvor straffverdigheten er lav, som for eksempel ved bruk av hostesaft, og man ikke har hatt til hensikt å fremme prestasjonen. Påtaleorganet ble her gitt mulighet til å utvise skjønn om en sak overhodet skulle reises, og domsutvalget kunne vurdere om utøveren burde sanksjoneres. Hvilken betydning begrepsbruken har hatt i praksis er dog usikkert.

Etter dagens regler er de ovennevnte momentene uten betydning, så lenge det kan konstateres ulovlige stoffers tilstedeværelse gjennom en positiv dopingprøve. Omformuleringen av dopingforbudet tilsier altså etter ordlyden også en tilstramming av regelverket.

Avleggelse av positiv dopingprøve gir etter både det tidligere regelverket og dagens regelverk en presumsjon for at idrettsutøveren har opptrådt i strid med dopingforbudet. Det blir derfor opp til den dopingmistenkte å bevise at han eller hun ikke rammes av dopingforbudet. Det er først når idrettsutøveren må bevise sin uskyld de viktigste innskjerpingerne forekommer etter at det objektive ansvaret ble innført, og muligheten til å bli fri for skyld er tilsynelatende mer begrenset enn tidligere. Det er likevel ikke sikkert innstrammingen får avgjørende betydning i praksis. Det var ikke enkelt å gå klar av ansvar etter det gamle skyldkravet heller.

Etter de nye reglens ikrafttredelse har vi minimalt med avgjørelser på området.

Hvilken betydning endringen får for praksis er derfor usikker, men med utgangspunkt i ordlyden vet man hvilken retning vurderingen av skyldspørsmålet er på vei. Derfor vil jeg se på avgjørelser etter de gamle reglene, og ta utgangspunkt i rettssikkerheten etter disse. Samtidig som jeg vil vurdere hvilken betydning skjerpingen kan medføre i enkeltsaker.

3.5 Idrettsutøverens rettssikkerhetsgarantier

Utøverens viktigste rettssikkerhetsgarantier i dopingprosessen er knyttet til tidspunktet for når selve dopingprøven tas. Da er det påtalemyndigheten som har bevisbyrden, og dette kommer klart fram gjennom de omfattende prosedyrene man har fra utøveren blir innkalt til dopingtest og til selve prøven er analysert. Det er strenge regler for hvem som kan være til stede under testen, hvordan testen tas og hvordan prøvene skal oppbevares fram til analyse.

I denne prosessen er først og fremst det forhold at det tas både en A-prøve og en B-prøve av urinen til utøveren som innebærer den viktigste rettssikkerhetsgarantien. Hvis A-prøven er positiv, vil B-prøven også bli analysert, og da kreves det et positivt resultat også for denne. Hvis B-prøven ikke er positiv, vil heller ikke utøveren bli tatt for doping. At denne rettssikkerhetsgarantien er en realitet viser blant annet dopingtesten av den franske langrennsløperen Vincent Vittoz i februar i år. Vittoz avleverte positiv A-prøve på stoffet furosemid, mens B-prøven var ren. Det ble derfor ikke fremmet sak mot ham. Denne prosedyren gjelder etter både det gamle og det nye regelverket.

Ved positiv prøve av stoffer som naturlig produseres i kroppen, som for eksempel testosteron, har ADN en prosedyre som skal sikre visshet om at prøven er et resultat av inntak av forbudte stoffer. Hvis positiv prøve foreligger, skal ADN foreta ytterligere to uanmeldte dopingprøver av utøveren for å sjekke om vedkommende kan ha naturlig høy verdi av det aktuelle stoffet. Viser det seg at de prøvene også viser høy konsentrasjon av stoffet, vil utøveren ikke bli tatt for doping. Denne prosedyren vil bidra til å styrke utøverens rettssikkerhet i de aktuelle situasjonene.

3.6 Praksis

3.6.1 Okeke-saken

Okeke-saken er illustrerende i forholdet mellom bevisbedømmelse og skyldspørsmålet i idrettens domstoler og de vanlige sivile domstoler. Dette er en av få dopingsaker som har vært oppe i Idrettens Voldgiftsrett. Bakgrunnen for saken var at friidrettsutøveren Aham Okeke ble straffeforfulgt i det alminnelige rettsapparatet for tiltale om medvirkning til forsøk på utførsel av dopingmidler etter straffeloven (§ 162). Han ble frifunnet for tiltalen i Oslo byrett i dom av 23. juni 1999.¹³

I idrettens domstolsapparat ble han i første instans dømt til utelukkelse for livstid fra å delta i konkurranser og organisert trening. Etter at domsutvalget hadde avsagt sin avgjørelse,¹⁴ men før saken hadde vært oppe i appellutvalget, kom frifinnelsen i straffesaken. Appellutvalget stadfestet likevel domsutvalgets avgjørelse om utelukkelse på livstid.¹⁵ De to utvalgene fant at det ikke forelå noen forstandig tvil om at det var tiltalte som hadde bedt om å få brakt dopingmidlene til Lanzarote, i motsetning til byretten som etter bevisets stilling frifant Okeke. På grunnlag av de ulike bevisvurderingene i de alminnelige domstolene og i idrettens domstolsapparat, reiste idrettsutøveren sak for Idrettens Voldgiftsrett. Han anførte at appellutvalgets avgjørelse var i strid med uskyldspresumsjonen i EMK art. art. 6 nr. 2.¹⁶ Okekes sak vant fram i Idrettens Voldgiftsrett, og retten omgjorde domsutvalgets avgjørelse om utestengelse på livstid. Jeg skal nedenfor i punktene 4.2, 6.4 og 7.1 drøfte avgjørelsen nærmere, herunder forholdet mellom EMK og avgjørelser i idrettens domstolsapparat, samt de ulike bevisvurderingene og beviskravene man la til grunn i de to utvalgene i forhold til tilsvarende vurderinger i byrettens straffesak.

3.6.2 Avgjørelser i idrettens eget rettsapparat

Jeg skal i dette avsnittet gi et kort overblikk over de saker som har vært oppe i NIFs to utvalg. Her skiller jeg sakene ut fra hvilket stoff utøveren har testet positivt med, samt

¹³ Dommen er ikke offentlig tilgjengelig, men jeg har fått den utlevert i forbindelse med oppgaven

¹⁴ Domsutvalget 19.5.1998 – sak 1998/ 1

¹⁵ Appellutvalget 22.9.1999 – sak 1999/ 4

¹⁶ RG 2000.1401, dato 29.3.2000

tiltale for andre situasjoner enn en positiv dopingprøve. Enkeltsaker av særlig interesse kommer jeg tilbake til i drøftingsdelen i punkt 5 i oppgaven.

Når det gjelder dopingsaker som har vært oppe for domsutvalget er det pr. dags dato 62 inntatte avgjørelser mens 18 saker er brakt videre til appellutvalget.¹⁷ Av avgjørelsene i domsutvalget gjaldt 34 positive tester anabole stoffer, 12 gjaldt stimulerende midler, hvorav 5 gjaldt koffein, 1 gjaldt testosteron, mens det var 2 tilfeller av cannabinoder. 8 nektet å avgi dopingprøve eller unnlot å møte til dopingkontroll, mens 1 ble tiltalt for å forsøke å få tilsendt veksthormoner. Av sakene som gikk videre til appellutvalget med positiv dopingtest testet 3 utøvere positivt på stoffet koffein, 5 testet positivt på stimulerende midler, herunder 1 med allergimedisin, 1 med testosteron og 3 med tilstedeværelse av anabole stoffer. En utøver er utelukket for forsøk på å få tilsendt veksthormoner, mens de 4 øvrige har unnlatt å møte eller nektet å avgi dopingprøve.

3.7 Dopinglista

Dopinglista inneholder forbud både mot stoffer og metoder. Stoffene kategoriseres ut fra type og hvilken prestasjonsfremmende effekt de har, men de kan også skilles ut fra hvordan man inntar dem. I forhold til skyldspørsmålet ser jeg det hensiktsmessig å markere skillet mellom såkalte ”tunge” stoffer, de stoffene man får gjennom legemidler, stoffer som tilføres gjennom mat, kosttilskudd, prevensjon etc. og stoffer som naturlig finnes i kroppen.

I kategorien ”tunge” stoffer, finnes stoffer som ikke gjør noen annen nytte for en utøver enn som et rent prestasjonsfremmende middel. Det kan for eksempel være EPO, som ellers benyttes ved alvorlig blodmangel. Stoffet tilfører kroppen flere røde blodlegemer, noe som kan være gunstig i utholdenhetsidretter. Stoffet anabole steroider vil sjelden ha noe annet formål enn å fremme prestasjoner, også denne vil ligge under gruppa ”tunge” stoffer. I den andre gruppa er blant annet Beta 2 som finnes i astmamedisiner etc. Videre er morfin og efedrin å finne i enkelte legemidler, for eksempel i hostemedisin. Disse kan man få medisinsk fritak for å benytte. Når det gjelder stoffer man får gjennom mat og drikke var koffein tidligere gjenstand for problemer for enkelte utøvere. Det var

¹⁷ Se hjemmeside www.antidoping.no under punktet domssamling

tillatt å ta til seg normale mengder av kaffe og Cola, men over en viss verdi ville koffeinkonsentrasjonen være for høy, og prøven ville slå positivt ut på dopingtesten. Til sist har vi stoffer som naturlig finnes i kroppen. I disse tilfellene vil også stoffet være forbudt når konsentrasjonen overstiger visse verdier. Eksempel på dette er testosteron.

Uansett hvilket stoff som gir utslag i form av en positiv dopingtest, er utgangspunktet det samme; at det er en presumsjon for at utøveren har jukset og dopet seg. Det har ingen betydning hva hensikten med å ta stoffet har vært, men det kan ha betydning for straffeutmålingen. Jeg markerer skille på denne måten, fordi hvordan stoffet har kommet inn i kroppen og hvilket stoff det er snakk om har betydning for straffverdigheten. Dessuten vil det automatisk stille seg forskjellig, når utøver skal bevise sin uskyld, hvordan han har fått stoffet inn i kroppen.

4 Utestengelse som bærer preg av straff

4.1 Hva er straff?

Straff er en måte for samfunnet å reagere på uønskede handlinger. Kjernen i begrunnelsen for straff er at en person blir utsatt for et onde på grunn av et normbrudd. Den tradisjonelle definisjonen er at ”straffen er et onde som staten tilføyer en lovovertreder pga. lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det om et onde.” Den bevisste tilføyelsen av et onde er altså sentralt.¹⁸ Hva som er et onde varierer fra hvilket livsområde man befinner seg på. For eksempel vil utestengelse fra utøvelse av idrett ikke betraktes som et onde for de som ikke driver idrett. Dette viser at straffebegrepet er relativt.

Et annet element som kjennetegner straffebegrepet, er at det er i stadig utvikling. Begrepet er med tiden blitt mer og mer utvidet. Saker som har vært oppe i menneskerettsdomstolen (EMD) viser at det skal mindre til før en reaksjon anses som

¹⁸ Johs. Andenæs, Alminnelig strafferett 5. utgave, 2004 s. 9 og 67

straff,¹⁹ og utløser de rettighetene en straffesiktet person har krav på. I juridisk teori har enkelte også gått inn for at selve straffebegrepet ikke bør være avgjørende for hvilke rettigheter en person gis, men at det åpnes for bruken av typiske strafferettslige prinsipper også i de sivilrettslige saker der de samme hensyn gjør seg gjeldende som i straffesakene.²⁰ Et eksempel på dette kan være sanksjoner i dopingsaker som har flere likheter med vanlig straff.

Hensikten med å straffe er tradisjonelt sett begrunnet med at man skal avskrekke folk fra å foreta den uønskede handling gjennom individual- og allmennpreventiv avskrekkelse. Således er det ikke noe mål å påføre onde i seg selv, uten at man skal oppnå den ønskede effekt. Den straffen man risikerer skal påvirke den enkelte, slik at man ikke kalkulerer med at det er mer lønnsomt å bryte reglene enn å være lovlydig. Dette gjelder også på idrettens område.

4.1.1 Når kan man straffe en person for brudd på straffeloven?

Når et lovbrudd er begått etter straffeloven må visse straffbarhetsvilkår være oppfylt før en straff kan ilegges. Vi opererer med fire absolutte straffbarhetsvilkår. Det første er at det må foreligge en straffbar adferd. Lovbryteren må ha utført en handling som dekkes av gjerningsinnholdet i en straffebestemmelse, enten i straffeloven eller i særlovgivningen. Videre må det ikke foreligge noen straffrihetsgrunner, jf. for eksempel straffeloven §§ 47 og 48 om nødrett og nødverge. Et ytterligere vilkår for å straffe er at det foreligger skyld fra lovbyters side. De tradisjonelle skyldformene det opereres med er først og fremst overlegg, forsett og uaktsomhet. Videre har vi ulike grader av skyld i den enkelte skyldformen. Siste vilkåret for å kunne straffes er at gjerningspersonen har vært tilregnelig i gjerningsøyeblikket.

4.1.2 Skyldkravene etter straffeloven

Hvilke skyldkrav som stilles varierer noe i hvert enkelt straffebud. I straffeloven § 40, 1. ledd er hovedregelen at skyldkravet er forsett for forbrytelser og forseelser i straffeloven. Skyldkravet er uaktsomhet dersom det er uttrykkelig bestemt eller utvetydig

¹⁹ Se blant annet RT 2002.509 om tilleggsskatt

forutsatt i henhold til samme bestemmelse. Objektivt straffansvar er det snakk om når det ikke stilles krav om skyld hos gjerningspersonen i det hele tatt. Atferd i strid med gjerningsinnholdet i straffebudet er tilstrekkelig. Objektivt straffansvar for personer er ukjent hos oss i dag. Straffeloven inneholder imidlertid en regel som i praksis ligger nær opp til objektivt ansvar. Dette gjelder straffbare handlinger begått i beruset tilstand, fordi man i slike situasjoner fingerer forsett, jf. straffelovens § 45. Ansvarer gjelder for utøvelsen av den straffbare handlingen, gjerningspersonen må uansett ha utvist skyld i forbindelse med inntak av rusmiddel, i henhold til begrepet ”selvforskyldt rus”. Se også bestemmelsene om foretaksstraff i strl. §§ 48 a) og b).

4.2 Idrettens reaksjoner

Straffebestemmelsene reguleres i kapittel 11 i NIFs lov. Ved brudd på dopingreglementet, er det § 12-8 som regulerer forholdet. Straffen går ut på utestengelse fra organisert idrett for en bestemt periode. Lengden på perioden avhenger av alvorlighetsgraden av dopingforseelsen. Utestengelse etter NIFs lov anerkjennes tradisjonelt sett ikke som straff i strafferettslig forstand. De betegnes som en disiplinær reaksjon innen sporten under privat lov. Det kan begrunnes i at utøverne gjennom medlemskap i NIF aksepterer reglene som en betingelse for å drive idrett. Det er imidlertid flere fellestrekk mellom sanksjonene i idretten og i den normale strafferettspleien. Dette kan tale for at man i idrettssaker langt på vei bør ha de samme rettssikkerhetsgarantier som i straffesaker.

Man har i flere land og i ulike organer hatt et noe forskjellig syn, både i teori og praksis, på hvorvidt sanksjoner for brudd på dopingbestemmelsene skal og bør ses som straff underlagt straffeprosessuelle regler (i henhold til EMK) eller om det er snakk om borgerlige rettigheter. WADA selv sier dopingreglene ikke er ment å være underlagt eller begrenset av rettslige krav og standarder etter strafferettslige prosedyrer. Altså er et dopingbrudd ikke en straffbar handling. En dom i Sveits` Høyesterett uttaler at det er snakk om sivil rett, og ikke straff i EMKs forstand.²¹

²⁰ Jørgen Aall, Rettergang og menneskerettigheter, Universitetsforlaget 1995 s. 103

²¹ Dom av 15. mars 1993 (G v. Fédération Equestre Internationale)

Idrettens Voldgiftsrett har i Norge kommet fram til det motsatte i Okeke-saken, at sanksjonene var straff i henhold til EMK.²² Domstolen uttaler blant annet om lovbestemmelsene i idrettens lover at

”bruken av straff som begrep i de forskjellige lovbestemmelsene, utformingen av reglene i samsvar med strafferettslige og straffeprosessuelle forbilder samt teori og praksis knyttet til begrepet straff i idretten, jf. for eksempel Anstein Gjengedals artikkel ”Straff og idrett” i boka Idrett og jus (Universitetsforlaget 1992), viser at reaksjonene både innad i organisasjonen og utad blant publikum oppfattes som straff i tradisjonell forstand. Det kan etter § 11-5 gis ”betinget dom”. Reaksjonen er, på samme måte som når det gjelder offentlige straffekrav, for en stor del begrunnet i allmennpreventive og individualpreventive hensyn. De er også ment å oppfattes som en rimelig og rettferdig gjengjeldelse av et lovbrudd.”

Grunnen til at man kan unngå terminologien straff etter straffeloven ved doping-sanksjoner, er hovedsakelig at man arbeider under privat lov og at medlemskapet i organisasjonen er frivillig. Man kan velge om man vil bli medlem på bestemte vilkår, som tidligere antydnet. Men på den annen side kan det stilles spørsmål ved om det er så frivillig å underkaste seg reglementet. For å kunne utøve og konkurrere innen idrett, er man nødt til å akseptere reglene. Idrettens lover bærer således preg av tvang. Vil man drive idrett, er man også nødt til å akseptere de betingelser som fastsettes for å drive idretten. Dette momentet kan tilsi at strafferettslige og straffeprosessuelle prinsipper i større grad bør få innpass i idrettens rettssystem.

Idretten har dessuten blitt mer og mer seriøs, og det er flere og flere som kan livnære seg på den. Idretten har blitt levebrødet til mange som tidligere kun har drevet som amatører. Man skriver arbeidskontrakter slik at man får en arbeidsgiver/ arbeidstaker-forhold. Forpliktelsen fra idrettsutøverens side til en bestemt arbeidsgiver, medfører også arbeidsrettslige goder som lønn, feriepenger etc. Dessuten kan utøveren ha sponsorer, som betaler for at utøveren skal ha økonomisk mulighet til å satse i nasjonale og internasjonale mesterskap. En utestengelse vil kunne fungere som et yrkesforbud og gjør det lite attraktivt å satse penger på utøveren. Sponsorer vil som regel også forbeholde seg retten til å stoppe utbetaling av sponsormidler i slike situasjoner. Når en utøver da utestenges fra yrket, kan dette få store konsekvenser for vedkommende. Forbudet mot å utøve yrket sitt kan i stor grad sammenlignes med rettighetstap, som er straff etter straffeloven, se §§ 15 og 29. På den annen side finnes flere dommer som har

²² Se punkt 2.4

vært oppe i EMD vedrørende rettighetstap, der domstolen har anerkjent rettighetstap som ”borgerlige rettigheter”.

I denne forbindelse uttaler blant annet Jørgen Aall i Rettergang og menneskerettigheter at grensene mellom terminologiene ”borgerlige rettigheter” og ”straffbar handling” ikke er svart og hvit, og skillet bør derfor ikke overdrives.²³ Han hevder de samme hensynene i stor grad kan gjøre seg gjeldende i sivile, borgerrettslige saker som i straffesaker. Derfor bør også rettssikkerhetsgarantier etter straffeprosessen få gjennomslag i de sivile sakene det gjelder. Idrettens økende profesjonalisering tilsier også at samfunnets mer ordinære rettssikkerhetsgarantier bør komme i alle fall profesjonelle idrettsutøvere (som har en ansettelseskontrakt) til gode.

Bakgrunnen for sanksjonen i idrettens rett har dessuten også likheter med begrunnelsen for straff etter straffeloven. Man vil først å fremst sanksjonere et lovbrudd, for å forhindre uønsket adferd. Straffen skal ha en preventiv effekt for potensielle lovbrøyttere/regelbrøyttere. Utestengelse fra idrettsaktiviteter har imidlertid et annet hensyn det også skal ivareta ved illeggelse av straffen. Når en utøver doper seg, får vedkommende en urettmessig fordel som konkurrentene ikke har. For å fjerne muligheten til å dra nytte av denne fordelen i konkurransesammenheng, skal altså vedkommende diskvalifiseres fra den konkurransen hvor vedkommende har testet positivt, og ekskluderes for en periode etter at den positive testen er avgitt.

Sistnevnte hensyn taler til fordel for at tilstedeværelse av et prestasjonsfremmende stoff, umiddelbart tilsier at utøveren ikke skal kunne delta i konkurransen, så lenge han har denne urettmessige fordelen framfor de andre. Dette argumentet inntreer uavhengig av om det foreligger skyld hos utøveren. Men argumentet holder bare mål så lenge utøver har et prestasjonsfremmende stoff i kroppen når det konkurreres. For utestengelse over en lengre periode og under senere konkurranser, må selvfølgelig straffbarhetsvilkårene være oppfylt. Det er i hovedsak sanksjoner som innebærer lengre utestengelse som setter kravene til prosessen på spissen.

²³ Rettergang og menneskerettigheter s. 103

4.3 Idrettens straffevilkår

Idrettslovene opererer ikke med tilsvarende straffevilkår som i strafferettspleien. De opererer imidlertid med enkelte av vilkårene. Blant annet er det en forutsetning for å kunne straffe, at det foreligger et brudd på en av bestemmelsene i loven. Den utførte handlingen må dekkes av gjerningsbeskrivelsen i et av straffebudene i NIFs lov eller annen tilsvarende lov. Dette er den såkalte straffbare adferd.

Straffrihetsgrunner som nødrett og nødverge, jfr. straffelovens §§ 47 og 48, har vi ingen tilsvarende uttrykkelig bestemmelse om i idrettens rett. Men man kan likevel tenke seg en praktisk regel som i alle fall ligner på hensynene som ligger bak det strafferettslige instituttet. Det kan blant annet sies å være et utslag av samme hensyn at man kan få fritak fra legen til å benytte medisiner i forbindelse med sykdom, typisk at utøvere med astma kan få dispensasjon til å benytte astmamedisiner som friske utøvere ikke kan benytte. Man kan likevel ikke sammenligne disse situasjonene direkte med straffrihetsgrunnene, da sistnevnte er en plutselig og umiddelbar faresituasjon som ikke kan avverges på annen måte enn gjennom den straffbare handlingen.

En annen situasjon som jeg vil si er mer sammenlignbar, er de tilfeller hvor en skade inntreffer under konkurranse, og skaden er av et slikt omfang at det er nødvendig å medisinere vedkommende der og da. En slik sak har vært oppe i praksis i Finland, og utøveren som fikk medisinen, ble ikke sanksjonert etter å ha testet positivt på dopingtesten.²⁴ Gjerningsbeskrivelsen i dopingbestemmelsen er oppfylt i det vedkommende har tilstedeværelse av forbudte stoffer, men på grunn av den umiddelbare og plutselige faren anses handlingen nødvendig og unnskyldelig, og dermed ikke straffbar. Man begrunnet i dette tilfellet avgjørelsen med at utøveren ikke kunne identifiseres med legen, da han ikke kjente vedkommende. Hvordan utfallet ville blitt hvis utøveren kjente legen, kan ikke utledes av denne avgjørelsen. Men et slikt hendelsesforløp vil nok falle inn under bestemmelsen om bortfall og reduksjon av utelukkelse som følge av særlige omstendigheter i NIFs lov § 12-9.

²⁴ Se artikkel av Lauri Tarasti "Strikt ansvar i doping", i artikkelssamling 2000, s. 159

Vilkåret om tilregnelighet er ikke like aktuelt i idrettens bestemmelser, og det eksisterer heller ikke et slikt vilkår etter idrettslovene.

Der det i straffeloven i utgangspunktet opereres med skyld som ansvarsgrunnlag, som anført i punkt 4.1.2, bygger de nye dopingbestemmelsene på ansvarsgrunnlaget objektivt ansvar. Dette er et ansvar man gjerne ser i sivilrettslige områder, som for eksempel i erstatningsretten, typisk objektivt ansvar for såkalt farlig bedrift, dvs. virksomheter som involverer en relativt høy grad av risiko for omgivelsene. Et objektivt ansvar på handlinger som medfører straffelignende reaksjoner er imidlertid ganske enestående også fordi det i disse tilfellene som regel ikke vil foreligge noe faremoment utad, men eventuelt kun en viss risiko for utøveren selv.

Selv om enkelte straffebestemmelser i praksis opererer med et svært strengt skyldansvar, tilnærmet likt det objektive ansvaret, har man i alle fall muligheten til å fravike bedømmelsen og ikke konstatere skyld ved situasjoner det er opplagt at lovbrøyer ikke kan bebreides lovbruddet. Dette er en mulighet man i utgangspunktet ikke har når loven bygger på et strengt objektivt ansvar. For å kunne fravike loven, må handlingen gå inn under et lovbestemt unntak. Straffen kan dog settes ned til det minimale, men konstateringen av lovbruddet vil uansett være et faktum.

4.4 Det objektive ansvaret – et sivilrettslig eller et strafferettslig rettsinstitutt

Hvis en utestengelse likestilles med straff etter norsk lov og straffeprosessuelle prinsipper, som det kan være gode grunner til å gjøre, tilsier det at prinsippet ”nulla poena sine culpa” (ingen kan dømmes uten etter skyld) bør få gjennomslag i dopingsaker. En relevant problemstilling i den forbindelse er hvorvidt et strengt objektivt ansvar er forenlig med et slikt prinsipp. Internasjonalt har et objektivt ansvar lenge vært utgangspunktet. I Norge ble ansvaret først stadfestet og nedskrevet i NIFs lov i 2003.

Et objektivt ansvar er som tidligere nevnt noe som spesielt forekommer i erstatningsretten. Man har blant annet et objektivt ansvar som arbeidsgiver og dessuten har vi et ulovfestet objektivt ansvar for farlig bedrift. Kjennetegnene for erstatningsretten er at den regulerer rettsforhold mellom private rettssubjekter.

Skadevolder skal gjøre opp for seg, slik at rettstilstanden blir som den i utgangspunktet var og situasjonen for skadelidte blir som om skaden aldri hadde inntruffet. Parallellene mellom dette instituttet og det objektive ansvaret i dopingsaker er først og fremst at det regulerer forholdet mellom private rettssubjekter. Og man kan jo si det som om idrettsorganet skal gjenopprette en tilstand der utøveren har jukset. Fordi vedkommende har jukset skal han stilles utenfor, slik at konkurransen stilles som om ingen hadde jukset.

Flere markante paralleller på området må jeg si jeg har problemer med å trekke. Selve konsekvensen av at det objektive ansvaret inntreffer, har lite til felles med det erstatningsrettslige instituttet. Som jeg har redegjort for bærer ”oppgjøret” i dopingsakene preg av straff. Dessuten har man ikke en direkte skadelidte som dopingtakeren må stå til ansvar for. De skadelidte er dog alle de andre utøverne som ikke har benyttet dop som prestasjonsfremmende middel.

Sett i en slik sammenheng kan det til en viss grad sammenlignes med blant annet økonomisk kriminalitet overfor det offentlige. De offentlige etater sitter på skattebetalernes penger, som er de fleste av samfunnets borgere. Når man tar fra disse fellesmidlene, betyr det at samfunnets borgere blir skadelidende. Dette bildet gjelder naturligvis i et mye større perspektiv, og man kan ikke på samme måte fastsette den enkeltes tap som man kan på idrettsarenaen. Sett i dette perspektivet kan man se det som at utøverne som doper seg ”svindler” de rene utøverne ved selv å oppnå bedre prestasjoner, og at de ved hjelp av juks mottar pengepremier og lignende som egentlig skulle tilfalt de ”rene” utøverne. I Italia kommer synspunktet fram ved at man har gitt lovregler om at idrettsutøvere som tas i doping kan straffes for svindel, såkalt ”Sporting fraud”.²⁵ Idrettens organer skal bidra til å håndheve retten på vegne av alle utøverne, på samme måte som det offentlige gjør det på vegne av samfunnet i strafferettspleien.

Man begrunner det objektive ansvaret ut fra at det er eneste mulighet til effektivt å kunne bekjempe dopingbruk i idretten. Dette er kommet til uttrykk i en avgjørelse i

²⁵ Se f.eks. <http://worldsoccer.about.com/b/a/128683.htm> og <http://www.cyclingnews.com/results/2001/dec01/dec19news.php>

CAS, Quigley, som er redegjort for i WADAs juridiske betenkning "Legal opinion on the conformity of certain provisions of the draft World Anti-Doping Code with commonly accepted principles of international law".²⁶ Bekjempingen av dopingbruk skal igjen sikre utøvernes rettigheter i den forstand at de skal være sikret å konkurrere på like vilkår. Når man da har valgt at så å si alle som jukser skal bli fanget opp, betyr det igjen i praksis at noen som ikke har hatt til hensikt å jukse sannsynligvis også vil bli rammet.

Situasjonene der en utøver ikke forsettlig eller uaktsomt har prøvd å dope seg, men likevel tester positivt, er muligens ikke mange, men det er ikke mindre viktig å sikre at de få det eventuelt gjelder skal bli behandlet rettferdig. Balansen mellom utøverens rettsikkerhet og effektivitetshensynet er så marginal at det er så å si umulig å kunne oppnå maksimal rettferdighet for alle utøvere i begge retninger.

Det objektive ansvaret er blitt betegnet og sammenlignet med både sivilrettslige og strafferettslige prinsipper. Siden man har likheter og forskjeller fra begge typene, sies det også at ansvaret er et særskilt slag. I beslutninger som har vært oppe i CAS har sistnevnte betegnelse ofte blitt sluttresultatet, f.eks. i CAS 95/142.²⁷ I avgjørelsen begrunner man resultatet med at det ikke er noen forbindelse mellom sanksjonen og intensjonen ved dopingbruddet.

En sak som var oppe for domsutvalget og appellutvalget i Norge er illustrerende for hvilken betydning intensjonen med dopet har når en utøver sanksjoneres for positiv dopingprøve.²⁸ I denne avgjørelsen hadde en syklist inntatt en hodepinetablett før og en etter avbrutt konkurranse. Han tok disse på grunn av stresshodepine etter bestefarens bortgang. Laget han syklet for hadde ikke tilgang på lege, heller ingen innarbeidete rutiner for opptreden ved sykdom. De anførte forholdene ble ansett som formildende omstendigheter, likevel ble utøveren dømt til to års delvis betinget og delvis ubetinget utestengelse.

²⁶ Se punkt 92 i betenkningen

²⁷ Se Lauri Tarastis artikkel i "Idrottsjuridisk skriftserie 2000 nr. 5" s. 155

²⁸ Domsutvalget 2001/19, appellutvalget 2001/5

Sanksjonen er altså i praksis en uunngåelig konsekvens av den positive dopingprøven, hvor intensjonen bak handlingen ikke har noen betydning for at handlingen anses som et straffbart forhold. Man kan si dette er juridisk holdbart i det man skaper et ”nytt” juridisk fenomen av et særskilt slag. Nettopp på denne måten kan man gå klar av en persons vanlige, grunnleggende rettssikkerhetsgarantier, som de sivilrettslige og de strafferettslige prinsippene skal ivareta. Men spørsmålet er etter min mening om det er juridisk holdbart i forhold til de konsekvensene sanksjonen har for utøveren. Omgår man utøverens grunnleggende rettigheter ved å kalle rettsfenomenet noe annet enn hva som er realiteten? Den høyeste domstolen i Sveits har imidlertid akseptert CAS’ oppfatning om objektivt ansvar som et særskilt slag ansvar.²⁹

4.5 Det objektive ansvaret i forhold til spesielle strafferettsområder

Det objektive ansvaret som inntreffer ved en positiv dopingprøve kan på mange måter sammenlignes med straff for promillekjøring. For det første er en positiv dopingtest og en positiv promilletest et veldig tungt bevis som taler for at utøveren eller bilisten har forbrutt seg mot reglene. Det blir også i begge tilfellene opp til vedkommende, enten det er en bilist eller en idrettsutøver, å motbevise at vilkårene for å kunne straffe foreligger. Muligheten for å motbevise dette, og hva som kreves av motbeviset er imidlertid forskjellig i de to situasjonene. Skyldkravet etter veitrafikkloven (vtrl.) er forsett eller uaktsomhet, jf. § 31, 1. ledd. Man har derfor flere muligheter for å bli fri for skyld enn når det er snakk om objektivt ansvar i dopingsaker. Når det gjelder skyldkravet til ”alkoholkonsentrasjonens størrelse”, er det objektivt ansvar i henhold til vtrl. § 22, 1. ledd. For annet bedøvende eller berusende middel er det § 31 som gjelder. En situasjon som etter de ulike regelsettene vil slå forskjellig ut, er når en lege har utskrevet et medikament, og gitt gale opplysninger om virkningen av medikamentet. Et slikt tilfelle vil normalt føre til domfellelse etter idrettens lover hvis positiv dopingtest, mens det i trafikkforseelser normalt ikke vil medføre straff.³⁰

²⁹ 15.3.1993 (se punkt 4.2)

³⁰ Se veiledning i RT 1979.524

5 Hvilken betydning vil innføringen av det objektive ansvaret ha i praksis?

5.1 Frifinnelser etter det gamle regelverket

Det er vanskelig å tenke seg nøyaktig hvilken betydning det får for vurderingen av straffeansvaret at man har innført et skjerpet skyldkrav for å kunne dømme for brudd på dopingbestemmelsen i NIFs lov § 12-1 punkt a). Men det er i alle fall klart at det vil bli meget vanskelig å slippe unna straff, hvis det først er påvist tilstedeværelse av et stoff som er forbudt i henhold til bestemmelsen. I forhold til tidligere frifinnelser ved positiv dopingtest, er det nettopp det faktum at utøveren ikke har handlet klanderverdig eller uaktsomt man har hatt mulighet til å prosedere på. Dette vil sannsynligvis i fremtiden bli vanskeligere med innføringen av det objektive ansvaret.

Også tidligere avgjørelser viser at også lista lå høyt før utvalgene slo fast at man ikke hadde utvist skyld, selv om man da opererte med skyldkravene forsett og uaktsomhet. Av alle utøverne som hadde testet positivt ble det frifinnelse i kun tre av de 62 sakene som var oppe for domsutvalget. Resultatet av sakene der utøverne ble dømt er i seg selv ikke overraskende, i og med at en positiv dopingprøve er en presumsjon for at utøveren har dopet seg. I to av situasjonene ble utøverne frifunnet, fordi de ikke hadde opptrådt klanderverdig etter domsutvalgets oppfatning.³¹ De hadde for høyt koffeininnhold i blodet, til tross for at de hadde inntatt et normalt antall kopper kaffe i løpet av dagen. Domstolen fant at de ikke burde skjønt at kaffeinntaket kunne medføre for høye koffeinverdier, og nedre grense for uaktsomhet var ikke overtrådt. I disse sakene kom det dessuten fram at kroppens reaksjoner på ulike stoffer, herunder koffein, kan utgjøre betydelige variasjoner ut fra blant annet kjønn og hvor i menstruasjonssyklusen en kvinne befinner seg.

Dette kunne i de ovennevnte situasjonene ha påvirket utfallet av dopingtesten. Hvis man hadde lagt et objektivt ansvar til grunn i sakene, ville sannsynligvis ikke utøverne blitt frifunnet. Det er imidlertid viktig å gjøre oppmerksom på at koffein nå er fjernet fra dopinglistene, så i de konkrete sakene ville ikke utøverne i dag testet positivt uansett på

³¹ Domsutvalget 2003/11, appellutvalget 2003/3 og domsutvalget 2003/12 (frifinnelsen ble ikke anket)

grunn av for mye koffein. De opplysningene om variasjoner i reaksjonene av koffein fra person til person som fremkom under disse koffeinsakene, kan også ha medvirket til at man valgte å ta stoffet vekk fra dopinglista.

Tilsvarende problemstilling kan likevel gjøre seg gjeldende med andre stoffer. For eksempel i forbindelse med for høye testosteronverdier. Dette er et stoff alle mennesker i en viss grad har naturlig i kroppen. Sannsynligvis kan det forekomme at også disse naturlige testosteronverdiene kan variere i større eller mindre grad på grunn av for eksempel kjønn eller naturlige hormonelle svingninger.

5.2 De såkalte "sabotasje-situasjonene"

I den siste saken som endte med frifinnelse i domsutvalget,³² testet vedkommende positivt på anabole steroider, fordi en person hadde puttet to tabletter Proviron i drinken hans på en fest. Personen som hadde puttet tablettene i drinken vitnet ikke, men flere andre vitner talte til fordel for utøveren.

Domsutvalget frifant med den begrunnelsen at "enhver rimelig tvil skal komme tiltalte til gode". Man fant det ikke tilstrekkelig bevist at utøveren hadde utvist skyld og dopet seg av egen fri vilje. En annen sak med store paralleller endte derimot med motsatt resultat. I denne saken hadde en utøver testet positivt med spor av det stimulerende middelet amfetamin i kroppen. Han ble dømt for brudd på dopingbestemmelsene og utestengelse i domsutvalget.³³ Da saken skulle opp i appellutvalget,³⁴ medførte det noe medieomtale. Som følge av dette, sto en person fram for advokaten, og innrømmet å ha puttet tabletter med amfetamin oppi drinken til utøveren. Også denne personen trakk seg i siste liten før han skulle vitne for appellutvalget. Han fortalte derimot sin versjon for advokaten til utøveren og en advokatfullmektig, og ga dem adgang til å gjenfortelle versjonen når saken skulle opp i retten.

³² Domsutvalget 2001/4

³³ Domsutvalget 2001/26

³⁴ Appellutvalget 2002/3

Appellutvalget hadde delt syn på saken, og flertallet kom til ”at det ikke kunne være rimelig tvil om at NN forsettlig hadde inntatt amfetamin, og at man ikke kunne legge til grunn at han hadde blitt utsatt for noen sabotasje.”

I de sistnevnte sakene var det vitners troverdighet og bevisspørsmålet som fikk betydning for utfallet i saken. Etter de nye reglene med det objektive ansvaret, ville man trolig lagt til grunn de samme bevisvurderingene i vurderingen om sabotasje hadde funnet sted.

Man åpner også for muligheten til bortfall og reduksjon av utelukkelse som følge av særlige omstendigheter, jf. NIFs lov § 12-9. En slik særlig omstendighet er at utøver kan bevise at brudd på bestemmelsene i § 12-2 bokstav a) eller b) er forårsaket uten skyld. Vedkommende må i tillegg bevise hvordan det forbudte stoffet ble tilført utøverens kropp. Dette vil i praksis bety at man må klare å bevise at sabotasje har funnet sted, og hvordan det har skjedd. I henhold til ordlyden i de nye reglene må utøveren bevise med sannsynlighetsovervekt godt over 50 % at slik sabotasje har funnet sted.

Slik jeg forstår frifinnelsesdommen i domsutvalget,³⁵ så var det tilstrekkelig at utøver klarte å så tvil om hvorvidt anklager hadde bevist med sannsynlighetsovervekt at skyld hadde funnet sted, jf. uttalelsen om at ”domsutvalget finner at det er rimelig tvil om saksforholdet” og at ”enhver rimelig tvil må komme tiltalte til gode.” Hvis man måler bevisvurderingen i prosenter, var det tilstrekkelig at utøver klarte å godtgjøre med sannsynlighet opp mot 50 % at det forelå sabotasje, fordi da har ikke anklager bevist at skyld foreligger. Hvordan utfallet av frifinnelsesdommen og dommerne ville sett på bevisvurderingen etter NIFs lov av 2003, er vanskelig å ta stilling til ut i fra de opplysninger jeg har. Appellutvalget gir uttrykk for tillit til de vitneserklæringene som ble ført, men hvorvidt dette tilfredsstiller kravet til sannsynlighetsovervekt, kan jeg ikke uttale meg om. Det er imidlertid ikke tvil om at i de situasjonene hvor det er usikkerhet om hvorvidt sabotasje har funnet sted, vil være veldig avgjørende hvem som har bevisbyrden for et bestemt faktum.

³⁵ Domsutvalget 2001/4

De her omtalte sakene viser at det forekommer sabotasje i idretten. Motivet bak en sabotasje kan imidlertid være så ”uskyldig” som et pek mot en kamerat på fest, på grunn av en uenighet, uten å tenke på konsekvensene dette kan få. En slik situasjon er det mulighet til og realistisk å avhjelpe gjennom en innrømmelse av vedkommende og anvendelse av § 12-9. Det kan imidlertid også forekomme andre motiv for å sabotere en dopingprøve for en annen utøver og en konkurrent. Det kan rett og slett være en effektiv måte å sette vedkommende ut av spill på, og mulighetene for å lykkes og å ikke bli tatt for det er store. Jeg tror det er reelt at slikt kan forekomme blant eliten i idrettene.

I og med at det er snakk om såpass mye penger og prestisje i toppen, kan det være naivt å tro at ødeleggelse og urene midler ikke tas i bruk, eller at det i fremtiden ikke vil bli benyttet. Dette er jo også noe som er tilfelle i de fleste andre samfunnsområder der penger er med i spillet. I sabotasjesituasjonene der mer profesjonelle parter er involvert vil det uansett være vanskelig å påvise sabotasje, både etter det gamle og det nye regelverket med objektivt ansvar, og utøverens muligheter for å klare å bevise at sabotasje har forekommet, vil være små.

Dette er dog et stort dilemma i forhold til to motstridende rettssikkerhetsidealer. Å finne grensegangen i regelverket som kan ivareta hensynet til både den enkelte utøver samt å hindre juks overfor de ”rene” utøverne, er nesten en umulig oppgave. Dessuten er det på de fleste livsområder alltid mulig å effektivt ødelegge for andre, hvis man virkelig går inn for det.

5.3 Ulike typer ”inntak” av forbudte stoffer, og hvordan det objektive ansvaret kan virke

Som jeg har vært inne på tidligere i oppgaven, i punkt 3.7, er det flere måter en person kan få i seg et forbudt stoff på. Dessuten forekommer de forbudte stoffene i ulike former. Man har de ”tunge” dopingstoffene, som for eksempel EPO, som ikke forekommer gjennom naturlig inntak av legemidler, kosttilskudd eller annet matinntak. Disse stoffene har nesten utelukkende til hensikt å forbedre utøverens prestasjonsevne i idretten. Videre har vi stoffene kroppen har en naturlig viss mengde av, som kan påvirkes gjennom tilførsel eller muligens ved naturlige hormonelle svingninger, som

testosteron. Forbudte stoffer kan dessuten fås i kroppen gjennom kost- og vitamin-tilskudd, samt gjennom legemidler både på og uten resept. Jeg skal nå ta for meg ulike måter en utøver kan få i seg et stoff gjennom tenkte eksempler og eksempler fra praksis, og vurdere hvilken betydning det objektive ansvaret kan og har fått for skyldvurderingen.

5.3.1 De "tunge" stoffene

Ved positiv dopingprøve på såkalte "tunge" stoffer er det i alle fall sikkert at utøveren har fått i seg et stoff som ikke hører hjemme i kroppen til vedkommende. Ved positiv prøve er det derfor også sikkert at utøveren vil bli dømt for doping når man har et objektivt ansvar i dopingreglene. Da er det få alternativer til hvordan utøveren kan ha fått stoffet i seg. Det kan være inntak, enten bevisst eller ubevisst, etter initiativ fra utøveren selv, eller noen andre har sørget for inntaket uten utøverens medviten. I slike situasjoner er det klart nok utført en handling som strider mot bestemmelsene, og vedkommende bør sanksjoneres for dette.

Tvilstilfellene og situasjoner der utøver kan bli uskyldig dømt er hvis andre har puttet et stoff i drikken til utøveren. Sabotasjesituasjonene kan være veldig vanskelig å bevise. Her kan altså utøverens rettssikkerhet bli satt på spill. Men, som jeg skal drøfte noe grundigere i fortsettelsen, kan det være enkelt å sabotere for folk på flere livsområder hvis man går inn for det, og det er ikke nødvendigvis utformingen av regelverket som har størst betydning for å klare å snappe opp de situasjonene. Problemet med objektivt ansvar i slike situasjoner er som tidligere nevnt at utøveren faktisk må bevise hvordan sabotasjen har foregått. Det er ikke tilstrekkelig å føre bevis for at det er en rimelig mulighet for at sabotasje har vært tilfelle, ved å så tvil om vedkommende har fått i seg stoffet av eget initiativ.

5.3.2 Naturlige stoffer

Enkelte anabole stoffer produseres naturlig i kroppen, som for eksempel testosteron. En prøve som inneholder stoffer av denne typen defineres som positiv dersom konsentrasjonen av det forbudte stoffet, avviker fra de verdier som normalt vil finnes i et menneske, og som ikke er i overensstemmelse med normal produksjon av stoffet.

Utøveren har dog mulighet til å bevise at konsentrasjonen av det forbudte stoffet i prøven kan tilskrives en patologisk eller fysiologisk tilstand. Hvis det er tilfellet skal prøven erklæres negativ. Hvis utøver ikke kan bevise at stoffet er produsert naturlig i kroppen, rapporteres prøven som positiv, og dersom resultatet og konsentrasjonen i prøven ikke er konkluderende, vil man foreta nøyere undersøkelser. Dette kan blant annet gjøres ved sammenligning av tidligere prøver tatt av utøver el. Denne prosedyren skal sikre at man skal klare å skille på de som har tatt stoffet til seg kunstig og de som har naturlig høy konsentrasjonsverdi av det stoffet.

Har man prøver å sammenligne med burde det være greit og kontrollere hva som er normal konsentrasjonsverdi for den enkelte. Det kan likevel tenkes at avviket kan skyldes naturlige hormonelle svingninger hvor konsentrasjonen av stoffet i perioder kan være høyere enn andre ganger. Slike situasjoner kan gjøre det problematisk for utøver å bevise at den positive prøven ikke er et resultat av inntak av kunstige stoffer.

I Norge kan praksis tyde på at det har vært lite problemer knyttet til stoffer som produseres naturlig i kroppen. Av de 62 sakene som har vært oppe i domsutvalget, har kun én utøver testet positivt på testosteron.³⁶ Han innrømte bruk av testosteron, så i den situasjonen var det ikke tvil om at den positive prøven skyldtes brudd på dopingbestemmelsene.

I 1989 ble skiskytteren Sylfest Glimsdal mistenkt for doping etter en dopingtest som slo ut på 9 i testosteron, og dermed gikk langt over grenseverdien på 6. Han fikk bevist at han hadde så høy verdi helt naturlig, og det ble derfor ikke reist sak.

5.3.3 Kost- og vitamintilskudd, herunder stoffer man får gjennom mat

Det er i dagens samfunn ikke uvanlig at personer tar til seg vitaminer og kosttilskudd for å motvirke trøtthet, slitenhet, stress, søvnløshet eller andre "hverdagslige" problemer. En idrettsutøver har ikke samme mulighetene til å motvirke den slags problemer, uten å være utsatt for risiko for å bli tatt i doping.

³⁶ Domsutvalget 2002/3

Det kreves i alle fall en stor grad av aktsomhet og utsjekking før man eventuelt tar til seg denne typen tilskudd. Nå skal det sies at mange utøvere har leger med ansvar for slike vurderinger. På kosttilskudd og andre tilsvarende produkter, skal det være påsatt varedeklarasjon som viser innholdet i produktet. Så lenge denne varedeklarasjonen stemmer overens med innholdet i produktet, noe man også bør kunne forutsette, bør man kunne forlange at utøveren tar sine forholdsregler før inntak av kosttilskuddet.

Problemet oppstår gjerne i det varedeklarasjonen ikke er riktig i forhold til innholdet, og utøveren dermed ufrivillig tar til seg et forbudt stoff. I artikkelen ”Kosttilskudd – Potensiell forundringspakke også for idrettsutøvere” retter man fokus på nettopp denne problemstillingen.³⁷ Det står blant annet

”det er velkjent, også i idrettsmiljøer, at kosttilskudd kan inneholde stoffer som ikke er anført på varedeklarasjonen, og idrettsutøvere blir derfor jevnlig advart mot bruk av slike midler. Dette gjøres både av hensyn til risikoen for å avlegge positiv dopingprøve, og pga potensielle helseskadelige effekter av slike udeklarte tilsetningsstoffer. Det finnes flere saker hvor utøvere er dømt for dopingbruk etter å ha inntatt kosttilskudd som har inneholdt stoffer som ikke er anført i deklarasjonen.”

Sitatet viser hvilken holdning man har til forholdet mellom kosttilskudd, idrettsutøvere og doping. Produktene i kosttilskuddbransjen har etter hvert mange tilfeller der varedeklarasjonen og innhold ikke stemmer overens. Dette er noe idrettsutøvere også må være klar over. Derfor er utgangspunktet at positiv dopingtest som følge av bruk av slike tvilsomme kosttilskudd ikke fritar utøveren for ansvar.

I Bevilacqua-saken fra 1996 var dette tilfellet. Saken var oppe i IAAF i 1996.³⁸

Bevilacqua hadde spist helsekosttilskudd som inneholdt efedrin og pseudoefedrin, noe som ikke var nedtegnet på varedeklarasjonen. IAAF konkluderte med at utøveren ikke hadde gjort tilstrekkelig for å sikre at produktet ikke inneholdt forbudte stoffer. Kosttilskuddet var heller ikke hverdagskost man normalt spiste. Bevilacqua hadde derfor forbrutt seg mot dopingreglene.

³⁷ Se artikkel på hjemmeside www.antidoping.no

³⁸ Bevilacqua Case, 25.11.1996

Avgjørelsen viser at nedre grense for å konstatere at utøveren har handlet uaktsomt ligger svært lavt. Det kreves at utøver gjør de nødvendige undersøkelser om kosttilskuddets varemerke, produsent og andre forhåndsregler som sikrer troverdigheten til de opplysninger som medfølger produktet. Det er ikke tvil om at finnes flere tvilsomme produsenter og produkter i kosttilskuddbransjen, noe som også er kjent eller bør være kjent blant toppidrettsutøvere, så man kan nok med rette sette lista høyt for å konstatere at utøver ikke har handlet uaktsomt eller forsettlig. Etter innføringen av det objektive ansvaret blir det imidlertid ikke nødvendig å foreta en slik skyldvurdering. Så resultatet i denne konkrete saken ville uansett blitt sanksjonering som følge av et dopingbrudd.

Det positive med objektivt ansvar ved inntak av kosttilskudd, er utøvernes mulighet til å forutse sin rettsstilling ved bruk av kosttilskudd. Det utelater all mulighet til spekulasjoner fra utøverens side. Når utøveren vet at det vil sanksjoneres uansett ved tilstedeværelse av forbudte stoffer, vil sannsynligvis også utøveren skjerpe aktsomheten før bruk av kosttilskudd, og man vil være mer skeptisk til bruk uten å virkelig sjekke innholdet nøye i produktet. Ulempen ved det objektive ansvaret er de situasjonene, som muligens ikke er mange, der utøveren har tatt sine forhåndsregler og sjekket produkt og produsent nøye, men det allikevel utløser en positiv dopingtest. I henhold til regelverket i dag, har det ingen betydning at man ikke har overtrådt aktsomhetsgrensen.

Forbudte stoffer man kan få gjennom hverdagsmat eller drikke har vi ikke noe eksempel på i dag etter at koffein er tatt av dopinglista. I 1997 var en noe spesiell sak oppe for IAAF i the Arbitration Panel.³⁹ I denne saken testet utøver positivt på steroider. Capobianco hevdet årsaken var at han hadde spist kjøtt av ku som hadde blitt matet med veksthormoner. Panelet mente dette ikke var tilstrekkelig bevist, og han ble funnet skyldig. Begrunnelsen til Capobianco høres umiddelbart ganske søkt og usannsynlig ut, men problemstillingen kan kanskje være en realitet, og hvis det er tilfelle vil idrettsutøveren ha store problemer med å bevise at han har inntatt stoffet ubevisst gjennom mat. Tilsvarende begrunnelse ble dessuten trukket fram i forbindelse med Trine Solberg Hattestads positive dopingtest i 1989.

³⁹ Capobianco Case, 17.3.1997

5.3.4 Legemidler, hostesaft og prevensjonsmidler

Når en utøver blir syk eller forkjølet, og en vanlig person normalt ville tatt medisin for å bli bedre, har utøveren på sin side begrensede muligheter for å bedre sykdommen gjennom medisiner eller hostesaft. Man har riktignok mulighet til å få medisinsk fritak. I enkelte situasjoner der en form for sykdom har funnet sted nært opp til konkurransen og utøveren kanskje ikke har tilgang på lege umiddelbart, kan det likevel bli problemer for utøveren å skaffe til veie fritaket tidsnok.

Vi har eksempler på dopingsaker hvor domsorganene har lagt til grunn at utøveren har hatt et behov for å ta medisiner, og likevel har blitt sanksjonert for dopingbrudd. Eksempelene viser at i dette henseende holder domsorganene seg så å si 100 % til regelverket. Har man tatt til seg et stoff som inneholder et forbudt stoff, vil dette få konsekvenser uansett. Jeg har allerede nevnt en sak som illustrerer hvor firkantet gjennomføringen av regelverket kan være, og som er verdt å nevne i forbindelse med inntak av legemidler.⁴⁰

Utøveren fikk en akutt sorgreaksjon som følge av bestefarens bortgang. Han hadde ikke planer om å delta i konkurransen, og tok derfor en tablett som skulle fjerne hodepinen, denne inneholdt forbudte stoffer. Han ble imidlertid bedre, og ville derfor prøve å gjennomføre likevel. Under konkurransen ble han verre. Han valgte å avbryte, og tok på ny en smertestillende tablett. Dette medførte at han testet positivt på dopingprøven etterpå. Domsutvalget anså tilståelsen som formildende, men de øvrige forholdene i saken tilsa at vedkommende skulle sanksjoneres på vanlig måte. Det faktum at utøveren avbrøt konkurransen og ikke brukte stoffet for å bedre prestasjonen, tillegges ingen vekt.

Om dette uttaler domsutvalget ”det hevdes at det må ha betydning for reaksjonen at han benyttet medikamentet for å bli kvitt hodepinen og ikke for å øke prestasjonen. Domsutvalget finner ikke at det er nødvendig å ta nærmere stilling til dette, men påpeker at det ikke er avgjørende om et stoff er prestasjonsfremmende eller om det i det aktuelle tilfelle har virket prestasjonsfremmende.” Her uttalles det klart at det ikke har

⁴⁰ Se punkt 4.4

noen betydning hvorvidt man har til hensikt å bedre prestasjonen eller om det i det hele tatt kan ha en slik effekt, noe som også er i overensstemmelse med regelverket. Det er ikke noe vilkår for å straffe for brudd på dopingbestemmelsene at stoffet skal virke prestasjonsfremmende. Et regelverk som åpner for denne muligheten kunne muligens bidratt til spekulasjoner, men etter min mening bør domstolen ha mulighet til å gjøre unntak fra reglene i slike spesielle situasjoner som den forestående.

Når vedkommende bryter konkurransen, har han helt klart ikke til hensikt å øke prestasjonsevnen, og dette bør man kunne ta hensyn til i vurdering av hvilken straff han skal få og i det hele tatt om man bør straffe i en slik situasjon. Om man opererer med forsett og uaktsomhet eller objektivt ansvar i dette tilfellet, har ingen betydning for utfallet, siden det ikke er tvil om at utøveren forsettlig inntok tablettene.

Man burde imidlertid etter min mening hatt et moment til i straffevurderingen. Et slikt moment kan på mange måter sammenlignes med subjektivt overskudd som det kreves ved en del forbrytelser i strafferetten, blant annet kravet om ”vinnings hensikt” i forhold til strl. §§ 255 om underslag og 257 om tyveri. Selv om utøveren kunne handlet annerledes og i overensstemmelse med dopingreglene, ser jeg ikke denne handlingen som straffverdig. Han har ikke fått en fordel framfor konkurrentene, siden han avbrøt konkurransen, og har dermed ikke hatt mulighet til å vinne. Dessuten vil en slik adgang trolig ikke redusere reglenes preventive effekt, da slike situasjoner forekommer sjelden, og man har etter min vurdering få muligheter til å spekulere i reglene.

I en annen norsk idrettsdom fra 1998-1999 ble en utøver som drev amerikansk fotball utestengt etter å ha tatt medikamentet Drixoral.⁴¹ Han var plaget av forkjølelse og allergi, og fikk derfor medikamentet utskrevet av sin amerikanske lege. Verken lege eller utøver visste dette var forbudt i Norge. Medikamentet var påført dopingkontrollskjemaet og han hadde legeerklæring. Dette var formildende omstendigheter, men vedkommende fikk seks måneders utestengelse på grunn av forseelsen. Jeg mener at domsorganet også i slike tilfeller bør kunne ha mulighet til å anvende en mer lempelig praksis uten at det er i strid med formålet og begrunnelsen bak dopingreglene.

⁴¹ Domsutvalget 1998/16, appellutvalget 1999/2

Dommernes mulighet på den tiden da dommen falt, var eventuelt å frikjenne, fordi utøver ikke hadde handlet klanderverdig. Denne muligheten hadde man når det tidligere var et krav om skyld, men den muligheten har man ikke lenger etter at det objektive ansvaret ble innført. Sannsynligvis har denne regelutformingen minimal betydning i praksis, siden domstolene også tidligere nesten utelukkende så det som at utøveren i alle fall hadde handlet uaktsomt, og derfor skulle sanksjoneres.

5.4 Kan det tenkes positive virkninger med innføringen av det objektive ansvaret?

Jeg har tidligere lagt en del vekt på de negative sidene ved det nye regelverket. Det kan dog nevnes en fordel med det objektive ansvaret som spesielt kan bidra til en mer konsekvent gjennomføring i ulike land. Tidligere praksis viser at vurderingen av skyld- og ansvarsbestemmelsene har ligget nært opp til et objektivt ansvar. Dette viser blant annet avgjørelser i det norske idrettsapparatet. Denne praktiseringen vil jeg tro kan variere noe. Ved å internasjonalisere en standard som man har gjort i WADC, vil trolig dette bidra til å redusere forskjellene i praksis i ulike land.

Tidligere var det i større grad opp til landene å foreta individuelle vurderinger når det gjaldt skyldspørsmålet hos utøveren. En mulig konsekvens av regelverkets tøyelighet da, kan være at enkelte land ville verne om sine fremste utøvere fremfor å sikre konsekvent overholdelse av regelverket. Fra utøverens ståsted kan endringen bidra til mer rettferdig praktisering. Man kan vel si at dette er en positiv konsekvens for effektiviteten av bestemmelsene internasjonalt, men det bidrar også til at utøvere enklere kan forutse sin rettsstilling.

6 Bevisvurderingen i idrettens domstolsapparat i forhold til det alminnelige domstolsapparatet

6.1 Innledning

Hvordan man vurderer bevis i en konflikt vil til en viss grad være avhengig av hvem som har bevisbyrden og hvilket krav man har til beviset, altså, når har vedkommende som skal føre bevis for noe, i tilstrekkelig grad oppfylt kravet. Bevisbyrde er et ansvar for å føre bevis for en påstand. I en rettssak går en eventuell tvil om faktiske forhold ut over den personen som har bevisbyrden.⁴² Det er i utgangspunktet den som tar initiativet til å bringe en konflikt inn for rettsapparatet, som faktisk må bevise at vedkommendes påstand, som er grunnlag for søksmålet, er den rette. Bevisbyrden kan også veksle mellom to parter. Har en ført bevis for en påstand, blir det opp til den andre å bevise at noe annet er tilfelle. Bevisbyrden sier altså hvem som må bevise noe, mens beviskravet gir uttrykk for hvor stor grad dette må bevises. Beviskravet gir enklest uttrykk gjennom prosentvis stadfesting. Beviskravet hos den som har bevisbyrden, vil ligge mellom 50 og 100 %, avhengig av om det er en sivil sak eller en straffesak.

6.2 Bevisvurderingen i straffesaker

I straffesaker er grunnregelen om kravet til bevisbyrden ganske klar, det må en meget høy grad av sannsynlighet til før siktede kan dømmes.⁴³ Dette bygger på synspunktet om at ”det er bedre at ti skyldige går fri, enn at en uskyldig blir dømt.” Sagt på en annen måte; feilaktig domfellelse kan få mye større konsekvenser enn en feilaktig frifinnelse. Allikevel har vi et par forbehold fra dette utgangspunktet. For det første vil for mange frifinnelser svekke almenntro og tilliten til strafferettspleien, dessuten er ikke alle feilgrep like alvorlige. Det får ikke like store konsekvenser for en person å bli idømt en bot feilaktig, i forhold til om det er snakk om mange års fengselsstraff. Derfor kan utgangspunktet modifieres i noen situasjoner.

Bevisbyrden ligger hos påtalemyndigheten, siden det er de som har lagt ned en påstand om at siktede har foretatt en handling. Dersom påtalemyndigheten har fingeravtrykk av

⁴² Se Jusleksikon, Kunnskapsforlaget 2. utgave, 1999 s. 38

⁴³ Jo Hov, Rettergang 1, 1999 s. 262

siktede på åstedet vil normalt dette være tilstrekkelig bevis, og da går bevisbyrden over på siktede som må føre motbevis igjen. Dette illustrerer hvordan bevisbyrden kan veksle mellom partene.

6.3 Bevisvurderingen i dopingsaker

Også innen idrettsretten er det påtaleorganet som må føre bevis for at et regelbrudd har funnet sted. Et objektivt ansvar har på dette punkt ikke medført noen realitetsendring i bevisbyrdereglene. En dopingprøve vil i alle tilfelle være tilstrekkelig bevis for at vedkommende er skyldig, med mindre det føres motbevis. Når positiv dopingprøve er fastslått går bevisbyrden over på utøveren som da må føre bevis for at det er noe galt med prosedyrebehandlingen i dopingprøven. Det opereres altså med en vekslende bevisbyrde også i idrettens rettsapparat. Domsinstansen skal anvende en høyere bevisbyrde enn alminnelig sannsynlighetsovervekt, men med lavere bevisbyrde enn at all rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, noe som var beviskravet før implementeringen av WADC, jf. NIFs lov § 12-5, 1. ledd.

Kravet til bevis er altså blitt redusert etter implementeringen av WADC. Prinsippet om ”at det er bedre å frikjenne ti skyldige, enn å dømme en uskyldig” har ikke samme gjennomslagskraft som i straffesakene. Begrunnelsen for det ligger nok i at dopingreglene må ta hensyn til begge parter, på den ene siden de som er frie for dop og på den annen siden vedkommende som er dopingmistenkt. Dessuten er konsekvensene av å stenge en idrettsutøver ute fra idretten langt mindre enn å sende en person urettmessig i fengsel over flere år.

6.4 Særlig om bevisvurderingen i Okeke-saken.

Som jeg har vært inne på tidligere har vi en dopingsak der det er blitt gjort bevisvurderinger for samme forhold både i idrettens domsutvalg og i de alminnelige domstoler. Dette er Okeke-saken som jeg kort har redegjort for i punkt 3.6.1. I dette avsnittet skal jeg gå nærmere inn på eventuelle likheter eller forskjeller i domstolens syn på bevisvurderingen, siden resultatet ble frikjennelse etter straffeloven og domfellelse etter NIFs lov i de to ulike domstolsapparatene, selv om faktum var det samme.

Domsutvalget hadde imidlertid ikke de samme bevismidlene til rådighet, da politiet hadde etterforsket saken i større grad og innkalt flere vitner før saken kom opp i byretten. Dette kan være en del av forklaringen på hvorfor resultatene var motstridende i de to domsinstansene, men allikevel er det klare forskjeller på hva man har vektlagt i bevisvurderingen og hvilke krav som stilles til de bevisene som er fremlagt. Dette skal jeg i fortsettelsen redegjøre nærmere for.

Faktum i saken er at siktede var på treningsleir på Lanzarote ved årsskifte 1997–1998 sammen med andre utøvere og trenere. Litt uti treningsoppholdet skulle flere utøvere slutte seg til leiren, blant annet vitne A. Vitnet fikk i følge sin forklaring en telefon fra enten siktede selv eller en i familien hans,⁴⁴ med forespørsel om han kunne ta med en pakke for siktede til Lanzarote og treningsleiren. Etter vitnets forklaring leverte familien til siktede en pakke på kontoret hans. Pakken virket mistenkelig, så vitnet tok blant annet kontakt med en apoteker og en tollør på Gardermoen. Disse opplyste at man trengte legeattest for å bringe en slik pakke ut av landet. Hvis man ikke kunne fremvise gyldig legeattest ble det en politisak. Vitnet besluttet derfor å ta kontakt med sitt trenerteam, som gikk videre med saken. Saken ble deretter en politisak.

Siktede ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 162 b), 1. ledd, jfr. 4. ledd, jfr. § 49, for ulovlig å ha forsøkt å utføre stoff som etter regler med hjemmel i lov er ansett som dopingmiddel, eller å ha medvirket til dette. I idrettens domsutvalg ble siktede tiltalt for å ha overtrådt bestemmelsene i NIFs lov på det tidspunkt § 12-1 3. ledd, jf § 12-4, forbudet mot ”å tilvirke, innføre, utføre, erverve, sende, overdra eller være i besittelse av middel som nevnt i første ledd (dvs. midler eller metoder som fremgår av IOCs eller NIFs dopingliste), når dette kan (antas å ha vært eller skulle) brukes i doping-sammenheng.” Skyldkravet er etter begge lovene forsett eller uaktsomhet, jf. straffeloven § 162, jf. § 40 og NIFs lov § 12-5.

Når det gjelder kravet til bevisbyrde uttaler domsutvalget innledningsvis i avgjørelsen at ”hovedspørsmålet i saken er om domsutvalget finner sannsynliggjort at utøver NN har foranlediget forsendelsen av den aktuelle pakken til Lanzarote. Norges Idrettsforbund

⁴⁴ På dette punkt er forkjellig faktum lagt til grunn i domsutvalget og i byretten

som anmelder, har bevisbyrden og en forstandig tvil om det faktum som er avgjørende for å fastslå brudd på dopingbestemmelsene, må føre til frifinnelse.”

Dommen i byretten gir uttrykk for at ved rimelig og fornuftig tvil så skal tiltalte frifinnes. Disse utsagnene tilsier et noenlunde identisk krav til bevisets overvekt ved en eventuell domfellelse.

Hvis man ser på bevisvurderingen til flertallet i byrettsdommen i forhold til domsutvalgets vurderinger, er det noen tydelige forskjeller i hvilke bevis man har vektlagt og hva man må kreve av bevis for å kunne dømme en person. Det kommer blant annet frem i byrettsdommen at det er flere momenter som taler til tiltaltes fordel enn hva som taler imot, eller i alle fall flertall av momenter som skaper tvil om faktum som påtalemyndigheten har lagt til grunn. Det fremheves blant annet innledningsvis at det ikke foreligger noen fysiske bevis som knytter den beslaglagte pakken til tiltalte eller hans familie. Det skurrer også hos dommerne at flere vitner hevder de har tatt på pakken, mens pakken likevel er fri for fingeravtrykk. Fysiske bevis, som fingeravtrykk, er normalt et bevis som i stor grad vektlegges i straffesaker. Når et slikt bevis ikke foreligger, bør i alle fall flere andre momenter knytte tiltalte til den straffbare handlingen. Videre har apotekeren, som vitnet henvendte seg til med pakken, i retten hevdet med sikkerhet at den beslaglagte pakken han ble spurt om av vitnet, ikke var den samme som nå var lagt fram i retten. I denne forbindelse legger flertallet vekt på apotekerens uavhengighet til alle parter, og forklaringen svekker vitne A's troverdighet på et vesentlig punkt.

Dessuten hadde ingen tollere blitt forespurt om noen slik pakke, og hevdet de ville husket, eller i alle fall rapportert, en slik forespørsel. Dette sår ytterligere tvil om vitne A's troverdighet. Videre peker andre vitners vitneutsagn i retning av at vitne A muligens hadde til hensikt å ramme tiltalte. Retten fant det dessuten merkelig at tiltalte som hadde mye å tape skulle sende en ulovlig pakke med en intetanende kurer, uten å skjule dette på en bedre måte, siden pakken i følge vitnene lignet en ”narkotikapakke fra TV-serien Miami Vice.”

Det eneste som klart talte for at tiltalte hadde utført den handlingen han var siktet for var vitne A's forklaring. Dette var således avgjørende i domsutvalget, der man fant vitnet troverdig. Blant annet fordi man ikke kunne finne noe grunnlag for at vitne A skulle ønske å ramme tiltalte på noen måte. En slik framgangsmåte som i så fall ble brukt ville vært svært dyr og risikofylt for vitnet, derfor også lite sannsynlig. Dessuten avvek ikke vitnets forklaring fra andre vesentlige punkter i saken.

Tollstedsjefens utsagn som talte til tiltaltes fordel la man liten vekt på i domsutvalget. Dessuten var ikke apotekeren til stede under domsutvalgets behandling for å bekrefte hvilken pakke han hadde blitt forespurt om, men han kunne bekrefte at en slik forespørsel var blitt fremsatt. Apotekerens fravær i domsutvalget fremtrer dessuten tvilsomt i forhold til kravet i EMK artikkel 6 (3) d om tiltaltes rett til kryssforhør av vitner. På dette grunnlag fant domsutvalget at det ikke fantes noen forstandig tvil om at tiltalte hadde gjort det han var siktet for.

Den første umiddelbare forskjellen fra behandlingen i de to sakene jeg kan se, er for det første omfanget av etterforskningen og bevisene som ble ført i retten. Man tok i idrettsretten utgangspunkt i vitne A's forklaring, sjekket de opplysningene han kom med uten egentlig å sjekke ut om de faktiske bevisene var i overensstemmelse med forklaringen, blant annet fraværet av fingeravtrykk på pakken med dopingmidlene. Mangel på fysiske bevis ble ikke trukket fram i det hele tatt. Man vurderte kun momenter som støttet vitne A's troverdighet og forklaring. For eksempel avga apotekeren kun *forklaring* om forespørsel av pakke, men ble ikke forevist pakken under domstolsbehandling for å kunne bekrefte at den var identisk med den tidligere forespurte. Vitnene som talte til fordel for siktede, ble ikke sjekket noe videre, og man avfeide utsagnene i retten med at det kun var løse rykter som man ikke kunne legge noe mer i.

I strafferettspleien generelt er fravær av fysiske bevis forhold som tilsier at man bør være varsom med å konstatere skyld. Dette forholdet kan tyde på at man i idrettens domsorganer stiller noe lempeligere krav i forhold til hva som kreves av bevis i forhold til de alminnelige domstolene. Dette er naturligvis en konsekvens av denne spesielle saken sett fra idrettsdomstolens ståsted. En slik sak har de alminnelige domstolene opp

til vurdering veldig ofte i forhold til hva som er tilfelle i idrettens domsorgan, hvor denne saken så vidt meg bekjent er den eneste i sitt slag. Påtalemyndigheten har et helt annet apparat tilgjengelig som har midler og erfaring til å etterforske slike saker.

Inntrykket jeg sitter med etter å ha vurdert begge avgjørelsene, er at det er nettopp hva man krever av bevis og etterforskning som utgjør den store forskjellen i bevisvurderingen i de to domstolene. Når det kommer til selve vurderingen av hvert enkelt bevis, virker det umiddelbart som at domstolene står et stykke fra hverandre i denne prosessen også. Men mindretallet i byretten har på mange måter de samme synspunktene og avveiningene som domsutvalget. Mindretallet var for øvrig meddommeren (altså ikke en juridisk dommer) i saken. De forskjellige resultatene hos dommerne kan likevel være en konsekvens av ulik vektlegging fra den enkelte dommer som er helt uavhengig av hvilket domsorgan saken er oppe for.

Sett fra idrettsutøverens ståsted kan det virke foruroligende at domsutvalget i en slik spesiell sak, og der såpass mye sto på spill for utøveren, var villig til å la en persons forklaring være eneste og avgjørende bevis for å dømme tiltalte til utelukkelse på livstid. Spesielt når man fikk opplysninger som kunne tale for at et annet hendelsesforløp enn hva som var lagt til grunn, var tilfelle.

6.5 Bevisvurderingen i idrettens domstol i den senere tid – nærmer den seg bevisvurderingen i straffesaker?

Det har i det løpet av de siste årene vært enkelte eksempler på dopingsaker som kan tyde på at man i idrettens domstoler har begynt å helle mot en praksis som ligger nærmere strafferetten, blant annet i forhold til bevisvurderinger og hvilke krav man stiller til bevisene. En sak som illustrerer dette er ArCycling AG v. UCI (det internasjonale sykkelforbundet).⁴⁵

Et sveitsisk profesjonelt sykkelag (Phonak Hearing Systems) hadde søkt om såkalt ProTour lisens.⁴⁶ Søknaden ble avslått av UCI med begrunnelsen at flere av lagets

⁴⁵ Sak 2004/A/777

⁴⁶ Lisens til å delta i de mest attraktive sykkelrittene

syklister hadde vært involvert i dopingaffærer. Sykkellaget anket avgjørelsen inn for CAS, som ga laget medhold i ankesaken. En viktig del av begrunnelsen var at det ikke kunne føres bevis for at det dreide seg om doping som var organisert i lagets regi, men heller enkeltstående tilfeller som var initiert av den enkelte syklist. Dessuten hadde ikke Phonak fått mulighet til å imøtegå og motbevise de bevisvurderingene som UCI la til grunn for avslaget på det stadiet der en slik bevisføring kunne fått betydning for utfallet i saken.

Denne avgjørelsen i CAS kan tyde på at beviskravene som legges til grunn i voldgiftsretten nærmer seg de alminnelige domstolars beviskrav. Den gir i alle fall uttrykk for at tvilen skal komme den utøver (her: sykkellaget) som risikerer en eller annen form for sanksjon til gode. Dessuten begrunner CAS delvis avgjørelsen på at den ene parten, Phonak, ikke har fått anledning til å uttale seg om saken og til å gjøre seg kjent med det motparten har anført, før avgjørelse faller. Dette kan sammenlignes med det kontradiktoriske prinsippet som har stor betydning både i sivile saker, straffesaker og i forvaltningssaker.

7 Internasjonale forpliktelser herunder spesielt menneskerettighetene

7.1 I hvilken grad kommer menneskerettighetene til anvendelse i dopingsaker?

Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) er en konvensjon som er undertegnet av statene. Siden statene undertegner er det i utgangspunktet også de som er forpliktet etter konvensjonen. Videre er statene forpliktet ovenfor handlinger som er utført av staten selv eller handlinger begått av private som har fått delegert en offentlig oppgave. Utover dette ansvaret har statene kun et begrenset ansvar for handlinger begått av tredjemenn.

Vi ser imidlertid gjentatte eksempler på at nasjonale domstoler bruker prinsipper fra menneskerettighetene i avgjørelsen av dopingsaker. Blant annet i saken om den tyske friidrettsutøveren Katrin Krabbe. Krabbe ble først dømt til 12 måneders utelukkelse av

det nasjonale friidrettsforbundet, deretter ble hun utelukket i ytterligere 2 år av IAAF. Dette anså den tyske domstolen for å være i strid med prinsippet om at man ikke kan straffes to ganger for samme forhold som følger av EMK tilleggsprotokoll 7, art. 4.

For Norges del kan det anføres flere grunner til at staten bør anses ansvarlig for brudd på menneskerettighetene i dopingsaker. Blant annet kan statens engasjement i antidopingarbeidet tilsi dette. For det første har regjeringen og Stortinget kommet med uttalelser om deltakelse fra deres side. De har anerkjent NIFs regler om doping ved undertegningen av Københavndeklarasjonen. Antidopingorganet ADN ble dessuten stiftet av staten ved Kulturdepartementet og staten har undertegnet Europarådets antidopingkonvensjon.

Det omfattende statlige engasjementet på området tilsier at staten også bør ta ansvar. Et annet moment som taler for et videre statlig ansvar, er alvorsgraden i sanksjoner av betydning. En dom i sveitsisk Høyesterett fastslår imidlertid at utøveren ikke er subjekt for en statlig handling, slik som resultatet av disse bestemmelsene er, derfor er menneskerettighetene rent prinsipielt ikke direkte anvendelige.⁴⁷

Samme synspunktet som følger av den sveitsiske dommen, kommer også til uttrykk i en juridisk betenkning i forbindelse med WADC.⁴⁸ ”En del av det tradisjonelle synet på menneskerettighetene er at hensikten med rettighetene er å beskytte individet mot staten, som innehaver av den offentlige makt. Menneskerettighetene er ikke ment, fra et tradisjonelt synspunkt, å gjelde direkte på forholdet mellom private individer.”(min oversettelse)

Foreløpig har det ikke vært noen saker oppe i den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) som angår en idrettsutøvers rettigheter etter EMK i dopingsaker, men et medlem av domstolen, dommer Rudolf Bernhardt, har skrevet et offentlig notat med sin personlige mening. Han hevder rettighetene ikke er direkte anvendelige.

⁴⁷ Dom av 11.juni 2001 A v. UEFA

⁴⁸ Legal opinion on the conformity of certain provisions of the draft World Anti-Doping Code with commonly accepted principles of international law, punkt 63

I Okeke-saken som etter byrettens avgjørelse var oppe i idrettens voldgiftsrett, har man betraktninger rundt uskyldspresumsjonen.⁴⁹ Det drøftes både om prinsippet generelt er anvendelig på idrettens dopingbestemmelser, og gjøres vurderinger i forhold til den konkrete saken. Om EMK skal komme til anvendelse på en avgjørelse er som regel avhengig av om siktede kan sies å stå ovenfor ”a criminal charge”. Avgjørende er etter dette hvordan man definerer uttrykket ”en straffesiktelse” på norsk. I voldgiftsdommen sier derimot retten at ”spørsmålet i saken her er ikke om en idrettsorganisasjons anmeldelse med sikte på straff kan anses som en ”criminal charge”, men rekkevidden av kravet i artikkel 6(2) med hensyn til hvordan den frifinnende dommen må respekteres, og hvem som må respektere den.”

Retten sier bruken av uskyldspresumsjonen i offentlige straffesaker ligger i kjerneområdet for konvensjonens bestemmelser, men voldgiftsretten finner for sin del at gode grunner taler for å anse artikkel 6(2) for prinsipielt å komme til bruk i private tvister av denne karakter. Okeke-saken er riktignok en ganske spesiell sak sett i forhold til en typisk dopingsak, men voldgiftsretten er ganske klar på at uskyldspresumsjonen i utgangspunktet er anvendelig på idrettens lover.

Det avgjørende spørsmålet er etter voldgiftsrettens syn ikke om artikkel 6(2) regulerer forholdet, men hvilken betydning artikkelen får for utfallet av saken. Dette viser at selv om man ikke kan bringe en slik sak inn for menneskerettsdomstolen, har det gode grunner for seg å la de samme rettssikkerhetsgarantiene gjelde i tilsvarende saker som for eksempel i en dopingsak, uavhengig av om det er et statlig organ som idømmer sanksjonen og om det ligger innenfor konvensjonens definisjon av ”criminal charge”.

7.2 Er prinsipper i menneskerettighetene tilstrekkelig ivaretatt i idrettens lover
Selv om mange hevder menneskerettighetene ikke er direkte anvendelige på dopingsaker, har temaet om i hvilken grad idrettens dopingbestemmelser er i overensstemmelse med prinsipper i EMK, vært gjenstand for debatt. Den ovennevnte

⁴⁹ RG 2000.1401

betenkningen i forbindelse med Antidopingkoden (WADC),⁵⁰ har blant annet tatt for seg noen menneskerettsprinsipper og drøftet disse i forhold til enkelte bestemmelser i koden. Jeg skal derfor nedenfor ta for meg ulike synspunkter på om spesielt uskyldspresumsjonen anses oppfylt i idrettens lover, i denne forbindelse spesielt i forhold til det objektive ansvaret i WADC punkt 2.1 og i NIFs lov § 12-2, 1. ledd, bokstav a).

Uskyldspresumsjonen følger av EMK artikkel 6(2), og sier at enhver som er siktet for en straffbar handling er uskyldig inntil skyld er bevist. Problemstillingen i dette henseende er hvorvidt et slikt prinsipp er forenlig med det objektive ansvaret man opererer med i idretten. Det kommer blant annet fram i WADAs juridiske betenkning i punkt 87. ”En dopingbestemmelse som baserer seg på objektivt ansvar, der ethvert forsøk på å forklare hvorfor utøveren har dop i kroppen, er irrelevant. Noen hevder dette strider mot fundamentale rettigheter, spesielt uskyldspresumsjonen.” Men i saken *Salabiaku v. France* er det i følge EMD ikke i strid med artikkel 6(2) å ha presumsjon for at en siktet er skyldig, basert på fakta og regler.⁵¹ At den positive dopingprøven i det hele tatt medfører noen automatisk konsekvens, tilbakeviser juristene i betenkningen med at den eneste automatiske konsekvensen er utelukkelse fra den konkurransen man er tatt med dop.

Et argument som også blir brukt i debatten om det er overensstemmelse mellom NIFs lov og uskyldspresumsjonen, er at så lenge regelverket gir utøveren en reel mulighet gjennom § 12-9 til å bevise uskyld, så er det ikke i strid med prinsippet. Muligheten til å klare å motbevise skyld, er som jeg tidligere har vært inne på, praktisk sett meget liten. Og hvis man forutsetter at utøveren faktisk klarer å bevise at brudd på bestemmelsen er forårsaket uten skyld, kan utøveren likevel ikke frifinnes. Dette medfører riktignok bortfall og reduksjon av utelukkelsen, men utøveren vil likevel bli dømt. I slike situasjoner kan det godt tenkes at vedkommende blir oppfattet skyldig blant folk flest, til tross for at han har bevist sin uskyld.

⁵⁰ Legal opinion on the conformity of certain provisions of the World Anti-Doping Code with commonly accepted principles of international law

⁵¹ 7. oktober 1998, para 27

8 Avsluttende betraktninger

8.1 Effektivitetshensynet kontra rettssikkerheten i dopingarbeidet

Hensyn som ligger til grunn for å sanksjonere utøvere for brudd på dopingbestemmelsene er som tidligere anført at man ønsker en ren idrett hvor alle skal konkurrere med den kroppen man har. Dette er rettferdig og stemmer overens med det sunnhetsidealet en toppidrettsutøver skal være et bilde av. Dette er begrunnelsen om hvorfor vi har reglene. I hvilken grad man oppnår målet om en dopingfri idrett er avhengig av intensiteten av kontroller og utformingen av regelverket. Disse to forholdene spiller inn på hvor preventivt reglene virker og i hvilken grad man klarer å utelukke de som prøver å jukse fra idretten. Dette er det såkalte effektivitetshensynet i dopingarbeidet.

Effektivitetshensynet kan og vil oppnå hundre prosent effekt av reglene, det vil si at samtlige som jukser eller forsøker å jukse skal fanges opp av reglene og sanksjoneres deretter. Dette kan man si er for å ivareta rettssikkerheten til alle de utøverne som ikke jukser. På den annen side har vi den enkelte utøver som det også er viktig å ivareta rettssikkerheten til. Det vil si har han ikke jukset, så skal han heller ikke risikere å straffes for det gjennom utelukkelse fra idretten.

Dette illustrerer at det er to sider av rettssikkerhetsidealet man skal ta hensyn til i utformingen av reglene. Hvilket hensyn man anser viktigst er igjen avgjørende for hvordan bestemmelsene utformes. Og det er disse hensynene som gjerne kommer i konflikt i debatten om idrettsutøverens rettssikkerhet i forhold til dopingsanksjoner. Som Geir Woxholt uttrykker det ”er det ganske sikkert at en overbetoning av det ene idealet, får refleksvirkninger for det andre.”⁵² Derfor blir målet å finne best mulig balanse mellom prinsippene.

Effektivitetsprinsippet harmonerer dessuten dårlig med prinsippet om at ”det er bedre at ti skyldige går fri enn at en uskyldig blir dømt”, som har stor betydning i straffesaker, et prinsipp som enkelte mener ikke passer bra som noen ledetråd for dopingsaker i

⁵² ”Idrætsjuristen 2002” s. 90

idretten. Og det kan vel se ut som man hadde samme utgangspunkt ved utformingen av dagens regelverk med objektivt ansvar for brudd på dopingbestemmelsene.

8.2 Vil det objektive ansvaret overleve i det alminnelige rettsapparatet?

Svaret på spørsmålet om det objektive ansvaret vil overleve i det alminnelige rettsapparatet avhenger i stor grad av hvorvidt domstolen vil karakterisere det objektive ansvaret som et sivilrettslig, et strafferettslig rettsinstitutt eller et særskilt type ansvar. I rettspraksis har vi lite å forholde oss til som gir et klart svar på spørsmålet. Synspunkter i Idrettens Voldgiftsdom i Okeke-saken viser at det avgjørende i denne rettsinstansen er at idrettens sanksjoner både innad i idretten og blant publikum oppfattes som en straff. Andre internasjonale dommer, blant annet i Sveits' Høyesterett, ser annerledes på saken. Dette illustrerer at man har ulike oppfatninger i ulike domstoler.

I forhold til bevisvurderinger og beviskrav i idrettens domsorganer og i de alminnelige domstolene, er Okeke-saken eneste avgjørelse i Norge som kan illustrere forholdet mellom de to domsorganene. Resultatet ble, som redegjort for i punkt 6, frifinnelse i straffesaken og utestengelse i idrettens domsutvalg, som senere ble opphevet i voldgiftsretten.

Mitt inntrykk er at hovedårsaken til de ulike utfallene i domsorganene bygger på hvilke krav man stiller til bevisene i idrettens domstol i forhold til hva som kreves i det alminnelige rettsapparatet. Større likhet i domstolene kan det derimot se ut som det er under selve vurderingen av de bevisene man har innhentet. Basert på denne avgjørelsen kan det se ut som idrettens domstolsapparat bærer preg av at fokuset ligger i å nå målet om en dopingfri idrett. Dette gjenspeiles i bevisvurderingene som fremkommer i dommen. Det faktum at en utestengelse i utgangspunktet ikke er ansett som straff, gjør det også enklere å sette hensynet til den enkelte til side.

Når det gjelder endringen fra skyld til objektivt ansvar, er det etter ordlyden en reell og ganske betydelig innstramning. Likevel viser tidligere avgjørelser at veldig få avgjørelser i idrettens domsorganer endte med frifinnelse (tre av sekstito). Dette kan tyde på at innstramningen ikke vil ha altfor stor betydning i praksis.

En mulig konsekvens er imidlertid at flere dopingsaker kan bli brakt inn for retten. Jeg har ingen oversikt over hvor stor andel av alle positive dopingprøver som endte opp i idrettens rettssystem, eller om noen i det hele tatt uteble som følge av at utøveren ikke hadde handlet klanderverdig tidligere. Det kan tenkes situasjoner hvor utøveren har testet positivt, men påtaleorganet likevel anser det klart at det ikke foreligger skyld. I slike tilfeller kunne man la være å bringe saken inn for retten. I hvilken grad man avsto fra dette tidligere er uvisst, så det er ikke sikkert innstrammingen vil ha betydning i et slikt henseende. Men det kan hende flere av disse sakene vil bli ført for retten, når man i dag har regler med et strengere ansvarsgrunnlag. Blir de først brakt inn for retten, er det i alle fall sikkert at det er vanskelig for utøveren å bli frikjent.

I forhold til den fremtidige utviklingen er det vanskelig å si hvilken retning de ulike domsorganene vil utvikle seg. Idrettens regelverk har blitt strammet inn etter hvert, og man kan nok si effektivitetshensynet har hatt større betydning for utformingen av reglene, enn rettssikkerhetsbetraktninger i forhold til den enkelte utøver. I internasjonale og nasjonale domstoler, spesielt i menneskerettsdomstolen, har tilsynelatende tendensen vært det motsatte. Her har den enkeltes rettssikkerhet vunnet mer og mer fram. Blant annet ved at EMK artikkel 6 (3) har fått et større anvendelsesområde, for eksempel ved at rettighetstap og tilleggsskatt er å anse som straff, og dermed utløser slike straffer en rekke rettssikkerhetsgarantier for individet.

Det er mulig disse ulike retningene vil føre til at idrettens regler ikke vil holde mål i forhold til en persons grunnleggende rettssikkerhet, hvis de blir brakt inn for de alminnelige domstolene. Dette kan man imidlertid i skrivende stund ikke si noe sikkert om.

9 Domsregister

Dommer og kjennelser avsagt av Den Norske Høyesterett

RT 2002.509, punkt 4.1

RT 1979.524, punkt 4.5

Underrettspraksis

Oslo byrett 23. juni 1999, punkt 3.6.1 og 6.4

Avgjørelser avsagt av NIFs domsorganer og Idrettens Voldgiftsrett

Domsutvalget og evt. appellutvalget

1998/1 og 1999/4, punkt 3.6.1 og 6.4

2001/19 og 2001/5, punkt 4.4 og 5.3.4

2003/11 og 2003/3, punkt 5.1

2003/12, punkt 5.1

2001/4, punkt 5.2

2001/26 og 2002/3, punkt 5.2

2002/3, punkt 5.3.2

1998/16 og 1999/2, punkt 5.3.4

Idrettens Voldgiftsrett

29. mars 2000. RG 2000.1401 (Okeke-saken), punkt 4.2 og 7.1

Avgjørelser avsagt i internasjonale domsorganer og i andre lands domstoler

Avgjørelser avsagt i menneskerettsdomstolen (EMD)

Dom av 7.10.98 (Salabiaku v. France), punkt 7.2

Avgjørelser i CAS

95/142, punkt 4.4

2004/A/777 (ArCycling AG v. UCI), punkt 6.5

Avgjørelser i IAAF

Dom av 25.11.96 (Bevilacqua Case), punkt 5.3.3

Dom av 17.3.97 (Capobianco Case), punkt 5.3.3

Sveits' Høyesterett

Dom av 15.3.1993, punkt 4.2

Dom av 11.6.2001, punkt 7.1

10 Litteraturliste

Artikler, verker med mer

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. Oslo. 1989

Andenæs, Johs. *Formuesforbrytelsene*. 6. utgave, 1996. 4. opplag 2001

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. Oslo. 2004

Andenæs og Bratholm. *Spesiell strafferett*. 3. utgave. 4. opplag 2000

Andersen og Auberg. *Idrettsutøveres rettssikkerhet i dopingsaker*. Oslo, 1997.

(Institutt for rettssosiologi; skriftserie nr. 5)

Graae, Bjørn. *Behandling av dopingsaker i Danmark*. I: Idrætsjuristen 2002, s. 25-46

Graae, Bjørn. *Doping og rettssikkerhed*. Foreningen Idrætsjura. Tilgang:

http://www.idraetsjura.dk/sw/frontend/show.asp?parent=3719&menu_layout=0

Eskeland, Ståle. *Strafferett*. Oslo 2000

Hov, Jo. *Rettergang 1*. Oslo 1999

Kjenner, Gunnar – Martin. *Idrett og juss*. 3. utgave 2004

Møller, Werner. *Dopingbekæmpelsen*. Et farvel til opplysningsidealene?

(I: Idrætsjuristen 2002, s. 7 – 24)

Møse, Erik. *Menneskerettigheter*. 1. utgave 2002, 2. opplag 2003

Olinder, Kristina. *Svensk idrottsrörelses antidopingarbete*.

(I: Idrætsjuristen 2002, s. 73 – 86)

O'leary, John. *Drugs and doping in sport*. London, Sydney, 2001

Slettan og Øie. *Forbrytelse og straff*. Oslo, 1997

Soek, Janwillem. *The legal nature of doping*. I: The international sports law journal. 2002/2

Soek, Siekmann og Bellani. *Doping rules of international organisations*.

Lausanne, Sveits. 1999

Soek og Siekmann. *Basic documents og international sports organisations*.

Lausanne, Sveits. 1998

Tarasti, Lauri. *Om WADAs kommande globale anti-dopingkod*.

(I: Idrætsjuristen 2002, s. 101 – 112)

Tarasti, Lauri. *Strikt ansvar i doping*. (I: Artikelsamling 2000. Idrettsjuridisk skriftserie nr. 5, s. 153 – 160)

Tarasti, Lauri. *Legal solutions in international doping cases*. Italia, 2000

Thune, Henriette Hillestad. *Antidopingarbeidet i Norge*.

(I: Idrætsjuristen 2002, s. 47 – 72)

Thune og Kjenner. *Rettsikkerhet i idrett – noen betraktninger*. (I: Artikelsamling 2000.

Idrettsjuridisk skriftserie nr. 5, s. 76 – 85)

Woxholt, Geir. *Noen bemerkninger om saksbehandlingen i dopingsaker i søksmål for*

CAS. (I: Idrætsjuristen 2002, s. 87 – 100)

Internettsteder

www.antidoping.no

www.tas-cas-org

www.nijf.no

www.olympic.org

www.wada-ama.org

www.svenskidrott.se

www.idraetsjura.dk

www.danskesportsjournalister.dk

www.dif.dk

www.svenskidrott.se

Forarbeider

NOU 1990: 30 Straffereaksjoner i tilknytning til doping

Ot.prp. nr 46 (1991-92)

Lovregistre

Straffeloven av 22. mai 1902 nr. 10

Veitrafikkloven av 18. juni 1965 nr. 4

Norges Idrettsforbundslov av 2003